

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Studijní obor: Francouzština

Diplomová práce

**LES ORIGINES, L'EVOLUTION ET L'ESSENCE DE LA MARIONNETTE
GUIGNOL DANS LE THEATRE FRANÇAIS ET SON ADAPTATION
CONTEMPORAINE**

Autor diplomové práce:

Zuzana Lamperová

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Eva Voldřichová-Beránková, Ph.D.

Rok podání práce:

2008

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne

.....

podpis diplomanta

Pod'akovanie

Ďakujem PhDr. Eve Voldřichovej-Beránkovej, Ph.D., za to, že bola vedúcou mojej diplomovej práce.

Úvod

Guignol je bezpochyby najvýraznejšou postavou francúzskeho bábkového divadla 19. storočia. Bábka, ktorej predstavenie uchvátilo Ionesca natoľko, že svoju kariéru navždy spojil s divadlom, je dodnes dobre známa väčšine Francúzov, hlavne z okolia Lyonu. Guignol v roku 2008 slávi svoju 200 ročnú históriu a od svojho vzniku prešla osobnosť bábkky, forma predstavení aj obsah hier mnohými zmenami. Je zvláštne, že napriek dlhej tradícii existuje len málo odborných diel, ktoré by sa pokúsili o hlbšiu analýzu fenoménu divadla Guignol, alebo ktoré by skúmali príčiny jeho pretrvávajúcej prítomnosti na divadelnej scéne. V archívoch *Medzinárodnej bábkárskej únie (Union internationale de la marionnette)* nájdeme množstvo hier repertoáru francúzskeho jarmočného divadla 19. storočia a medzi nimi aj veľký počet hier divadla Guignol. Zbierok hier vydaných na začiatku 20. storočia je už oveľa menej a texty súčasných predstavení sú raritou.

O pôvode bábkky a jej historickom vývoji existuje niekoľko diel. Za jedno z najcennejších je považovaný *Lyonský Guignol (Le Guignol lyonnais)* lyonského autora Tancreda de Visana, jedného zo zakladateľov združenia *Spolok priateľov Lyonu a Guignola (Société des Amis de Guignol et de Lyon)*, ktorý existuje dodnes. Tancredi de Visan na začiatku 20. storočia vyhladal a zhromaždil už existujúce záznamy a dokumenty o pôvode bábkky Guignol a o jej vývoji v 19. storočí. Jeho kniha bola posledný krát vydaná v roku 2004 vydavateľstvom *Gérard Tisserand*. Od tej doby vyšlo ešte niekoľko ďalších diel, ktoré sa zaoberajú rôznymi teóriami o vzniku bábkky, napríklad kniha *Guignol, lyonská bábka (Guignol, marionnette lyonnaise)*, ktorej autorom je Jean-Paul Tabey, alebo štúdie *Guignol, Mourguetovci (Guignol, les Mourguet)*, či *Skutočný Guignolov príbeh (L'histoire véritable de Guignol)* od Paula Fournela. Žiadna z nich však neponúka podrobnejší výklad Guignolovej pozície v súčasnom frankofónnom divadle.

V roku 1913 vznikol *Spolok priateľov Guignola*, v roku 1947 sa premenoval na *Spolok priateľov Lyonu a Guignola*. Cieľom tejto jedinečnej inštitúcie je, ako sa dočítame na jej internetových stránkach¹, zachovávať a vyučovať lyonské tradície, jazyk a ducha, Guignolovu históriu a propagovať jeho divadlo. Spolok organizuje prednášky na najrôznejšie témy týkajúce sa Lyonu, v spolupráci s bábkovými divadlami pripravuje divadelné predstavenia a zaisťuje kurzy výuky lyonského nárečia. V rámci svojich aktivít

¹ <http://amisdeguignol.free.fr/index.html>

však *Spolok priateľov Lyonu a Guignola* nikdy neinicioval žiadny prieskum, ktorý by poskytol obraz o Guignolovej roli v dnešných hrách.

Guignol je narozdiel od ostatných niekdajších regionálnych bábok stále prítomný na scénach bábkových divadiel. Je táto prítomnosť iba prejavom zachovávanía vybraných kultúrnych tradícií? Alebo sa jeho predstavenie dokázalo natoľko prispôbiť modernému publiku, že oslovuje stále nových a nových divákov?

Špecializovaná literatúra teda na tieto otázky odpovede neponúka. Skôr sa pokúša odhaliť už zrejme natrvalo ukryté okolnosti vzniku bábkou, alebo sleduje jej počiatkový vývoj. V dobe, keď môžeme pozorovať nesmiernu rôznorodosť foriem a spôsobov spracovania bábkových predstavení by ale mohlo byť zaujímavé zistiť, akú rolu hrá dnes Guignol v neprebernom množstve ostatných marionet, do akej miery reaguje na dnešnú spoločnosť a aké obecenstvo oslovuje.

Hlavným zámerom mojej diplomovej práce bude pokúsiť sa nájsť odpoveď na nastolené otázky. Prvým pozastavením bude objasnenie okolností vzniku a vývoj bábkou Guignol. V tejto časti sa budeme venovať rôznym domienkam o zrode bábkou a jej mena, budeme skúmať ranný vývoj predstavení a publikum, ktoré na začiatku oslovovala, a budeme čerpať z dostupnej odbornej literatúry.

Druhým momentom bude vykreslenie jej osobnosti v tradičných hrách. Budeme skúmať typy hier, v ktorých sa Guignol v mladosti objavoval a jeho vyjadrovanie, ktoré ho nielen spájalo s Lyonom, ale zároveň fungovalo ako nástroj, prostredníctvom ktorého vznikalo komično. V tejto časti sa tiež zamyslíme nad témami tradičných hier a rozoberieme jednu z hier typických pre pôvodný repertoár divadla Guignol.

Tretím, najdôležitejším momentom bude analýza súčasných predstavení, v ktorých Guignol figuruje. Budeme sa opierať o výskum u bábkových divadiel, ktoré sú členmi Národnej asociácie bábkových divadiel a pridružených umení vo Francúzsku. V tejto časti skúsime odhaliť, nakoľko sa báбка dokázala prispôbiť požiadavkom moderného diváka a reagovať na súčasné dianie. V prvej chvíli sa pokúsime zistiť, koľko bábkárskych spoločností má túto lyonskú postavičku vo svojom repertoári a získať predstavu o jej najčastejších rolách v súčasných hrách, v meste jej zrodu – v Lyone – a potom v celom Francúzsku. Vzápätí sa zamyslíme nad niekoľkými hrami, v ktorých sa objavuje Guignol v menej obvyklých rolách, a budeme skúmať nakoľko sa líšia od jeho tradičného repertoáru a najčastejšej pozície v jeho dnešnom repertoári. Podrobnejšie sa zameriame na hru jedného švajčiarskeho frankofónneho divadla, ktoré vytvorilo predstavenie s bábkou, ktorá má plniť funkciu Guignola dnešnej doby.

V samom závere sa budeme krátko zaoberať Guignolovými súčasníkmi z iných regiónov a európskymi bábkami, ktoré boli Guignolovi pri jeho vzniku podobné. Predstavíme tiež názory vybraných divadiel na pozíciu Guignola v dnešnom bábkovom svete.

Okolnosti vzniku a historický vývoj divadla Guignol

Pôvod mena Guignol

Podľa Tancredi de Visana² je pôvod mena Guignol nejasný a tak vytvára priestor pre mnohé interpretácie. Čitateľovi ponúka niekoľko najpravdepodobnejších domienok.

Podľa jeho prvej tézy má Guignol pôvod v Taliansku, podobne ako veľké množstvo bábok (Polichinelle, Pierrot, Arlequin), ktoré sa v devätnástom storočí dostali do Francúzska s Commediou dell'Arte a preslávili sa tu. Obchodné vzťahy Lyonu, kde sa Guignol prvýkrát objavuje, a Talianska sú dobre známe. De Visan tiež spomína, že v zbierke anekdot *Chasse Ennuy*, vydanej Louisom Garonom vo Francúzsku v prvej polovici sedemnásteho storočia, vystupuje niekoľko Talianov žijúcich v Lyone. Autor ich vykresľuje ako veľkých zabávačov. Jeden z nich sa mal volať Jean Chignol a pochádzať z Lombardie, z mestečka Chignolo. Meno si mohol vyslúžiť podľa svojho mesta. Guignol mohol následne dostať meno po tomto talianskom zabávačovi. Túto tézu by mohol tiež potvrdzovať fakt, že v niektorých častiach Francúzska sa Guignolovi dodnes hovorí Chignol.

Druhou, podľa de Visana pravdepodobnejšou tézou, je, že Lyončan Laurent Mourguet, tvorca a majiteľ bábky Guignol, vystupoval najprv s talianskymi bábkami, hlavne s Polichinellom. Mourguet mal vraj za suseda rovnako veselého tkáča akým bol on sám a radil sa s ním o svojich predstaveniach a hrách. Ak sa susedovi páčili a zdali sa mu vtipné, komentoval ich slovami „C'est guignolant!“. Mourguet potom tento výraz mohol začať používať pri predstaveniach, a tak novej bábke prischlo meno Guignol.

De Visan popiera teóriu, že by sme za menom bábky mohli hľadať slovo „guignon“ (smola, nešťastie). Podľa neho je prechod od „guignon“ ku „guignol“ nelogický, pretože slovo „guignon“ by nemohlo dať vzniknúť výrazu „C'est guignolant“, ktorý sa v divadle dodnes používa; podľa De Visana by sa používalo „C'est guignonnant“.

Vo svojom diele *Le Guignol Lyonnais (Guignol z Lyonu)*, De Visan citáciami starých prameňov dokazuje, že priezvisko Guignol má v Lyone veľmi dlhú tradíciu. Zmienky o obyvateľoch s menom Guignol nachádzame už v trinástom storočí. Nová bábka mohla dostať celkom nevýnimočné meno Guignol po nejakom obyvateľovi Lyonu. Úplnú pravdu o pôvode jej mena sa už asi nikdy nedozvieme.

² Tancredi de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 19 – 23.

Vznik bábký Guignol

Pán Streble, riaditeľ divadelného spolku Compagnie Daniel Streble v Lyone, sa podľa vzoru svojich predkov od útleho detstva zaoberá bábkovým divadlom, ktorého hlavným predstaviteľom je Guignol. Vo svojej zbierke má viac ako 500 originálov hier a približne 340 bábok, ktorých vek sa pohybuje od sedemdesiat päť do viac ako dvesto rokov.

V rozhovore, ktorý mi láskavo poskytol, uviedol: „Laurent Mourguet (1769 – 1844) bol súkeníkom a výrobcom hodvábu. Skoro sa oženil a mal veľmi početnú rodinu. Pretože súkeníckej práce bolo málo, príležitostne si privyrábal. Jedným z jeho vedľajších zamestnaní malo byť remeslo trhača zubov. Aby svojich klientov zbavil nepríjemných pocitov, popri práci ich zabával krátkymi scénkami s talianskou bábkou Polichinelle (z talianskeho mena Pulcinella). Mourguet vedel len veľmi zle čítať a vôbec nie písať, čo však nijak neovplyvnilo jeho predstavivosť a duchaplnosť. Vďaka výnimočnému talentu sa zo súkeníka a trhača zubov stal bábkárom.

V roku 1804 sa Mourguet definitívne rozhodol opustiť zubárske remeslo a so svojou improvizovanou drevenou scénou zakotvil v Jardin du Petit Tivoli v Lyone. Pri svojom umení spoznal mima a obuvníka s menom Grégoire Lambert Ladret, nazývaného aj otec Tomáš, výborného huslistu a herca, ktorý spevom a krikom zvoľával divákov k Mourguetovmu stánku. Ladret na predstavenia Mourguetových talianskych bábok reagoval improvizovanými replikami, ktoré priťahovali veľké publikum. Úspech tejto dvojice však narušoval Ladretov sklon k vínu a Mourguet sa nemohol spoľahnúť na jeho prítomnosť pri predstavení. Preto vytvoril novú bábku, ktorá mala Ladreta nahradiť. V roku 1804 tak vznikol Gnafron. Jeho meno pochádza od „gnafre“, čo v lyonskom nárečí znamená obuvník. Gnafron vystupuje ako žoviálny rečník a milovník vína. V roku 1808 Mourguet vytvoril novú postavu, ktorá mala byť protipólom večne opitého Granfrona. Guignol bol narozdiel od svojho predchodcu triezvy a pôsobil rozumnejšie, jazyk mal ale rovnako podrezaný. Elán a trúfalosť mu v žiadnom prípade nechýbali.“

Podľa skupiny hercov z divadelného spolku Le sourire de Pierrot³, bol ale Gnafron vyrezaný samotným Ladretom a Guignola Mourgetovi podaroval istý Talian, pochádzajúci práve z mestečka Chignolo v Lombardii.

³ vid' <http://www.le-sourire-de-pierrot.com/histoire3.html>

Asi najpoetickejším spôsobom opisuje vznik Guignola Justin Godart, lyonský poslanec, v roku 1909, vo svojom prejave na konferencii s názvom „Guignol a lyonský duch“ (Guignol et l'esprit lyonnais): „Naša ľudová lyonská duša sa usídlila v drevenej bábke, ktorá sa objavila na konci osemnásteho storočia. Hovorím objavila, pretože bábky sa nerodia; sú zázrakom pre deti aj pre tých, ktorých bavia.“⁴

*Spolok priateľov Lyonu a Guignola (Société des Amis de Guignol et de Lyon)*⁵ a vďaka nemu široká verejnosť považuje za Guignolovho autora Laurenta Mourgueta a ako oficiálny dátum vzniku uvádza rok 1808, pretože v tomto roku nachádzame prvú zmienku o Guignolovi v miestnej tlači.

Ako tradičný Guignol vyzerá

Guignol je bezpochyby najznámejšou maňuškou vo Francúzsku. Maňuška, ktorú Francúzi označujú ako „marionnette à gaine“, je druhom bábky, ktorá sa vodí zdola, spoza zásteny. Bábkoherec si ju navlieka na ruku podobne ako rukavicu, pričom svojím pravým palcom väčšinou ovláda ľavú ruku bábky, malíčkom a prsteníkom ovláda jej pravú ruku a ukazovákom a prostredníkom pohybuje hlavou. Telo maňušky má formu plášťa a musí byť dostatočne dlhé, aby zakrylo ruku bábkoherca; niekedy siaha až povyššie lakt'a. Maňuška je veľmi ľahko manipulovateľná a ako jeden z mála druhov bábok dokáže uchopovať predmety, preto je v divadlách často používaná.

Výstižný opis Guignolovho výzoru ponúka Tancredi de Visan⁶:

„Okraje klobúka Cadeta Roussela⁷ má nasadené na spánkoch, vrkoč čulý ako psí chvost, tvár okrúhlu a bez fúzov, s plnými lícami a veľmi krátkym nosom, ktorý takmer splyva s lícami. Vystupujúce líčne kosti, doširoka otvorené oči husto lemované čiernymi riasami a vysoko klenuté obočie tvári dodávajú výraz údivu, nevinnosti a sladkej mladosti; zdvihnuté a krojené kútiky úst vyjadrujú veselosť a bezstarostnosť“⁸.

⁴ „Notre âme populaire lyonnaise, elle, s'est logée dans une poupée de bois, qui apparut à la fin du XVIIIe siècle. Je dis apparut, car les poupées ne naissent pas; elles sont un prodige pour les petits comme pour les peuples qu'elles divertissent.“ Justin Godart, *Guignol et l'esprit lyonnais*, Lyon, Editions Rey, 1909, s. 5.

⁵ <http://amisdeguignol.free.fr/texte/faq.htm>

⁶ Tancredi de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 78.

⁷ Roussel Cadet, úradník, súdny zriadenec a stúpenec Francúzskej revolúcie, ktorý sa preslávil vďaka žartovnej pesničke *Cadet Roussel* Gasparda de Chenu

⁸ „Les bords du chapeau du Cadet Roussel collé aux tempes, la cadenette relevée comme la queue d'un roquet, la face imberbe et arrondie, plutôt empâtée aux mandibules, avec un nez très court, dont le dos s'efface au niveau des joues. Les pommettes saillantes, les yeux grands ouverts, très cernés de cils noirs, les sourcils arqués et relevés, donnant l'expression de l'étonnement, de la candeur, doux apanages de la jeunesse ; les commissures de la bouche relevées et pointées, exprimant la jovialité et l'insouciance.“

De Visan sa domnieva, že Guignol bol vyrezaný priamo Mourguetom, ktorý sa snažil, aby sa mu Guignol podobal. V popise bábkovej d'alej uvádza, že Guignol nosí dlhý hnedý kabát so zlatými gombíkmi.

*Spolok priateľov Lyonu a Guignola*⁹ tento výzor potvrdzuje. Vrkoč, bežný účes na konci osemnásteho a začiatku devätnásteho storočia, Guignol nazýva aj „salsifis“ (zrejme podľa rastliny Kozia brada fialová, známa svojím koreňom čiernej farby – ako Guignolov vrkoč), alebo „queue de rat“ (potkaní chvost). Biely golier a červený motýlik vyčnievajúce spod plášťa majú byť symbolom slušnosti a elegancie.

Pravidelné predstavenia a ďalší vývoj

Tancrède de Visan¹⁰ vo svojom diele hovorí, že Guignol sa prvý krát objavuje na scéne pravdepodobne 24. októbra 1808, v istej kaviarni na Rue Noire. Ďalej nám sprostredkúva zaujímavé svedectvo Pierra Abrinsa, zverejnené 18. septembra 1908 v časopise *L'Express de Lyon*:

„Pôvod Guignola je veľmi nejasný. Dobové noviny sa o jeho zrode nezmieňujú a len Bailly, ktorý ho každý večer súdi, by nám mohol prezradiť presný dátum. Keď sme si všimli, že existuje, jeho palica už vykonala nemálo hrdinských činov a on sám sa tešil popularite, ktorá chvíľami prerastala do slávy“¹¹.

V roku 1820 Mourguet zamestnal svojho syna Etienna, svoju dcéru Rose-Pierrette a neskôr aj jej manžela Louisa Josseranda. V rokoch 1820-1834 ich skupina podnikla početné turné mimo Lyonu. Pomaly vznikala stabilná repertoár hier, pričom veľký priestor bol stále ponechaný improvizácii. V roku 1839 skupina založila prvú divadelnú kaviareň, ktorá sa stretla s veľkým úspechom. O rok neskôr, vo veku sedemdesiat jeden rokov, sa Mourguet rozhodol presťahovať sa so svojou ženou do mesta Vienne v okrese Isère. Príležitostné predstavenia v meste Vienne hral až do svojej smrti v roku 1844.

Obľúbenosť Guignola veľmi rýchlo rástla. Lemercier de Neuville, ktorého De Visan cituje¹², hovorí, že už v roku 1808 stálo v Paríži na Champs-Élysées divadlo

⁹ <http://amisdeguignol.free.fr/texte/faq.htm>

¹⁰ Tancrède de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 24.

¹¹ „Les origines de Guignol sont fort obscures. Les gazettes du temps n'enregistrent point son acte de naissance et seul le Bailly, qui le juge chaque soir, pourrait en indiquer la date avec certitude. Quand on s'aperçut qu'il existait, son bâton avait accompli maint exploit et lui-même jouissait d'une vogue qui un instant fut presque de la gloire.“

¹² Tancrède de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 24.

s názvom Guignolet a bolo spravované rodinou Guentler. V roku 1836 istý Pierre Dumont založil v Paríži ďalšie divadlo tohto typu, s názvom *Vrai Guignol* (*Skutočný Guignol*).

Podrobné pokračovanie Guignolovej histórie opäť ponúka De Visan¹³. Mourguetova dcéra a jej manžel Louis Josserand sa často sťahovali. V roku 1852 sa vrátili do Lyonu a Josserand sa s majiteľom kaviarne Condamin, ktorá sídlila na ulici Ecorcheboeuf (dnes Port-du-Temple), dohodol na predstaveniach Guignola. V časopise *L'Express de Lyon* z roku 1908 nájdeme zmienku o jednom z Josserandových priateľov, Vuillerme-Dunandovi, ktorý vraj Josserandovi pomáhal s predstaveniami nielen počas jeho pôsobenia v kaviarni Condamin, ale už dávno predtým. Louis Josserand umrel v roku 1855, Vuillerme-Dunand v roku 1876; predtým však zaučil oboch Josserandových synov, Louisa a Laurenta, do bábkárskeho umenia. Louis a Laurent chvíľu pracovali spolu v kaviarni, neskôr Louis odišiel do divadla v Passage de l'Argue a dal sa na cesty. Laurent sa oženil s Dunandovou dcérou a v kaviarni Condamin hral až do svojej smrti. V roku 1878 kaviareň kúpil Pierre Rousset, ktorý značne zmenil Guignolov repertoár. Zo strachu pred kritikou a cenzúrou zmiernil Guignolov slovník, hry prepísal do veršov a snažil sa zapáčiť mestskému publiku. Kvôli týmto opatreniam typický guignolovský žáner začal upadať; Rousset ho ale kompenzoval dobrými hereckými schopnosťami. O desať rokov neskôr bol Rousset z kaviarne Condamin vytlačený inou divadelnou spoločnosťou. Svoje rekvizity a bábkky presťahoval do divadla Gymnase, na nábregie Saint-Antoine. Pri odchode do dôchodku divadlo nechal istému Mercierovi, ktorý ho v roku 1907 predal Neichthauserovi. Týmto činom sa Guignol paradoxne vrátil do Mourgetovej rodiny. Neichthauser bol totiž manželom jednej z Mourgetových vnučiek.

Guignolova sláva sa tak rozšírila, že sa k profesionálnym hercom začali pridávať amatéri. Tak sa z pouličnej a kaviarenskej bábkky postupne stal hotový spoločenský fenomén. V Lyone vraj dokonca rodičia po večeroch hrávali krátke predstavenia pre svoje deti a nebolo domácnosti, ktorá by nevlastnila bábkku Guignola, jeho ženy Madelon alebo Gnafrona. Ako pódium poslúžili aj otvorené dvere a medzi nimi zavesený nepriehľadný záves. Podľa talianskej tradície každé predstavenie uvádzal Polichinelle, ktorému po nástupe Guignola a francúzskych bábok ostala už len rola uvádzača alebo príležitostného mravokárcu. V tomto období začínajúceho dvadsiateho storočia Guignol stal viac prístupný detskému publiku. Okrem toho zabával aj mužov z vysokej spoločnosti, ktorí vo

¹³ Tancredi de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 31 – 62.

svojich domoch poriadali predstavenia tradičného repertoáru. Herci sa snažili dodržiavať pôvodný Guignolov slovník a prízvuk.

Jedny z najznámejších a najnavštevovanejších salónov sa odohrávali u Onofria, váženého úradníka, ktorému pomáhal pripravovať predstavenia básnik Victor de Laprade a ďalšie významné osobnosti Lyonu.

O rozšírenie guignolovskej tradície do rodín a medzi mešťanov sa zaslúžil vzdelanec Clair Tisseur. Pod pseudonymom Nizier du Puitspelu zverejnil množstvo diel o lyonských mravoch, zvykoch a výrazoch. Najpozoruhodnejším dielom je bezpochyby slovník lyonského nárečia *Slovník Grand'Côte pre potrebu tých, ktorí chcú hovoriť správne (Le Littré de la Grand'Côte à l'usage de ceux qui veulent parler correctement)*. Okrem spisovateľa bol Tisseur architektom a zakladateľom spolku Académie du Gourguillon. Na svojich internetových stránkach *Spolok priateľov Lyonu a Guignola*¹⁴ uvádza, že 24.6.1879, na Svätého Jána, Nizier du Puitspelu sám so sebou „založil“ *Akadémiu Gourguillon (Académie du Gourguillon)* a stal sa jej prezidentom, viceprezidentom, sekretárom, pokladníkom, členom aj publikom. Odvtedy pod svoj podpis vždy pridával funkciu člena tejto akadémie, čo mu prinášalo väčšiu autoritu a uznanie, ako v práci tak v súkromí. Cieľom spolku bolo zachovávať „všetky staré dobré lyonské tradície“ a v rámci svojej činnosti spolok s už početnejšou skupinou členov vydal zbierku hier *Memoaire Akademie Gourguillon (Mémoires de l'Académie du Gourguillon)* a *Tradičné diela Gourguillonu (Les Classiques du Gourguillon)*.

Na rozšírení Guignolovej slávy, ktorý sa stal bezpochyby najznámejšou postavou francúzskeho bábkového divadla 19. storočia, mal nepriamy, ale veľký podiel Napoleon III, ktorý po štátnom prevrate v roku 1851 vydal niekoľko prísnych nariadení na upevnenie svojej moci. V diele *Spisovatelia a bábkky (Ecrivains et Marionnettes)*¹⁵ Henryk Jurkowski uvádza, že tvrdá cenzúra sa týkala aj bábkových divadiel. Aj keď úradná kontrola už dávno predtým mala v právomoci kontrolovať divadelné predstavenia, tento krát mala preventívny charakter a všetci bábkoherci museli na preverenie poskytnúť svoje hry v písanej podobe.

V 19. storočí boli predstavenia Guignola najčastejšie rodinnou záležitosťou. Dodnes je Guignol veľkou tradíciou v rodine Jean-Guy Mourgueta (pôvodne Josseranda, ktorý na základe právnej žiadosti požiadal o nadobudnutie priezviska Mourguet) a v rodine

¹⁴ http://amisdeguignol.free.fr/texte/conference/conf_040207.htm

¹⁵ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 184.

Neichthauser pri Lyone, v rodine Daniela Strebleho v Lyone, v rodine Guérin v Bordeaux atd.

Okrem rodín ponúkajú vystúpenia Guignola po celom Francúzsku rôzne divadelné spolky.

Publikum

Guignol, ktorému vdýchol dušu chudobný robotník z ľudu, získava najprv ľudovú klientelu. Pierre-Yves Saunier¹⁶ sa domnieva, že až do roku 1860 tvorila Guignolovo publikum výlučne robotnícka trieda a vo svojom článku cituje policajných komisárov Druhého Cisárstva, ktorých vyjadrenia v archívoch okresu Rhône z roku 1852 jeho domienku potvrdzujú.

Sprisenenie pravidiel prevádzky divadiel kvôli cenzúre a vydanie Onofriovej zbierky stavajú Guignola na čestnejšie miesto. Saunier¹⁷ cituje prefekta Rhône, keď v roku 1866 píše svojmu Parížskemu kolegovi, že kaviarne, ktoré ponúkajú predstavenia Guignola sú navštevované „zmiešanou spoločnosťou“.

Niektorí historici sa domnievajú, že od roku 1870 bolo publikum bábkových divadiel tvorené hlavne buržoáznou klientelou. Podľa Sauniera nemôžeme tento trend kvôli nedostatku zdrojov potvrdiť, ale miznutie divadiel a divadelných kaviarní z robotníckych štvrtí po roku 1880 by túto tézu mohlo potvrdzovať. Saunier však s určitosťou tvrdí, že Guignol sa u mešťanov dostal až do ich domácností a salónov. Takmer každá domácnosť vraj mala vlastný drevený zámoček – *castelet* - na predvádzanie bábkových hier, hlavne vo štvrti Bellecour. Guignolove dobrodružstvá hrávali rodičia svojim deťom, pričom každý príbeh mal nejaké morálne ponaučenie. V salónoch sa Guignol hrával dokonca pri rôznych spoločenských slávnostiach a stretnutiach, na pobavenie účastníkov. Naproti tomu sa Guignol v robotníckych rodinách podľa Sauniera nikdy nedostal do ich domácností. Rodičia vodili deti na predstavenia na nábrežie Saint-Antoine. Každopádne sa na konci 19.storočia objavuje nové Guignolovo publikum: deti.

Približne po stom výročí Guignolovej existencie dochádza podľa Sauniera k zlomu. V roku 1914 Jean Vermorel, sekretár *Spolku priateľov Lyonu a Guignola* zverejnil v rámci jednej lyonskej výstavy článok *Neodmysliteľná kapitola o našom Guignolovi (Le chapitre indispensable sur notre Guignol)*, kde Guignola doporučuje cudzincom ako tradičný prvok miestneho folklóru. Zdá sa teda, že divadlo Guignol v tomto období prestalo byť miestom

¹⁶ Pierre-Yves Saunier, De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon, *Le Monde Alpin et Rhodanien*, 1993, n. 3/4, s. 57-88.

¹⁷ *ibid.*

každodennej ľudovej zábavy a verejným javom a v 20. storočí sa stalo fenoménom minulosti a tradičným, ale málo živým predstavením pre turistov.

Guignol v tradičných hrách

Ako sme už naznačili, za prvé texty divadelných hier s postavičkou Guignola vďačíme cenzúre Druhého Cisárstva. Mnohým bábkárom spôsobila táto cenzúra veľké problémy. Historky sa totiž tradovali len ústne, mnohí divadelníci nevedeli písať ani čítať. Zachovávali síce hlavnú dejovú líniu príbehu, ale často improvizovali.

Ako píše Henryk Jurkowski¹⁸, môžeme sa domnievať, že prevádzaním hier do písanej podoby marionetisti texty prispôbovali autoritám. V prípade, že by nezískali autorizáciu úradov, znamenalo by to bankrot pre celú ich rodinu a zamestnancov, ak si nejakých mohli dovoliť. Nevieme teda, ako vyzerali texty pred cenzúrou do roku 1852, preto je ťažké určiť, do akej miery boli kvôli cenzúre zmenené.

Väčšina bádateľov sa domnieva, že Mourguet sa pri hrách inšpiroval každodenným životom Lyončanov, ich problémami akými boli hlad, nezamestnanosť, vykorisťovanie a v historkách vykresľoval ich vlastnosti, medzi ktoré mal patriť neprestajne pozitívny náhľad na svet, optimizmus a humor. Mourguet umrel v roku 1844 a dnes sa už nedá určiť, autorom ktorých hier spísaných po jeho smrti bol on sám a ktoré boli vymyslené jeho nasledovníkmi.

Typy tradičných hier

Pôvodné, tradičné hry

Texty hier, ktoré môžeme považovať za tradičné hry repertoáru Guignol, pretože mali pravdepodobne najbližšie k pôvodným Mourguetovým hrám, boli spísané v rokoch 1852-1880. Nájdeme ich zoskupené v troch zbierkach.

Autorom prvej z nich je Victor-Napoléon Vuillerme-Dunand, priateľ Louisa Jossieranda, manžela Mourguetovej dcéry, ktorého sme už spomínali. Ako píše Jurkowski¹⁹, v mene divadla *Condamin* nechal Vuillerme-Dunand v decembri 1852 a v januári 1853 schváliť prvé rukopisy.

Autorom ďalších textov hier bol Jean-Baptiste Onofrio, úradník s vášňou pre folklór. Vydal dve zbierky, v roku 1865 a 1870, pod názvom *Guignolove lyonské divadlo*

¹⁸ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 184.

¹⁹ *Ibid.*, s.185.

(*Théâtre Lyonnais de Guignol*). Ako sa dozvedáme v článku *Od drevenej bábkky k emblému národného dedičstva: Guignol z Lyonu (De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon*²⁰), Onofrio v predslove svojich zbierok sám píše, že sa pri písaní inšpiroval textami Vuillerme-Dunanda a návštevou kaviarní, kde sa hrali predstavenia o Guignolovi. Hry vyberal podľa toho, do akej miery sa podľa jeho úsudku hodili na zverejnenie. Vylúčil hry prevzaté z iných repertoárov a rozprávky s komplikovanou zápletkou. Uprednostnil krátke komédie a hry s morálnym ponaučením. Svojím spôsobom tým Onofrio texty scenzuroval.

Tretiu zbierku hier, pre vlastnú potrebu, napísal bábkoherec J. Durafour. Inšpiroval sa tiež hlavne hrami Vuillerme-Dunanda. Divadlo hrával od roku 1882 v Lyone, v pasáži Argue. Texty, ktoré sa objavili po vydaní Onofriových zbierok, sa čím ďalej tým viac odklňali od pôvodného repertoáru. Durafour je už autorom, ktorý prichádza s novým žánrom pre divadlo Guignol, s rozprávkami.

Rozprávky

Jurkowski²¹ uvádza, že Durafour sa pri tvorbe nového žánru inšpiroval napríklad známou rozprávkou *Kráska a zviera (La Belle et la Bête)*, podľa ktorej napísal hru *Prasačia hlava (La Tête de Cochon)*, alebo Golemom, podľa ktorého upravil v hre *Alchymista (L'Alchimiste)*. Aj keď hry nepochádzajú z pôvodného repertoáru, Guignol tu má stále podobné vlastnosti.

Paródie

Tancrède de Visan²² píše, že v roku 1878 prevzal divadelnú kaviareň *Condamin* po Vuillermovi a Josserandovi Pierre Rousset, pod vedením ktorého Guignolov repertoár zažil mnohé zmeny. V tejto dobe už pôvodné publikum Mourguetovho Guignola nežilo. Rousset prispôbil Guignolovmu repertoáru slávne opery, komédie a drámy a vo forme veršovaných paródií ich ponúka novému publiku. Ku Guignolovým hrám sa tak priradili napríklad: *Faust (Faust)*, *Guignol a Júlia (Guignol et Juliette)*, *Guignol a Dalila (Guignol*

²⁰ Pierre-Yves Saunier, *De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon*, Le Monde Alpin et Rhodanien, 1993, n. 3/4, s. 57-88.

²¹ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 192.

²² Tancrède de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 36-38.

a *Dalila*), *Guignol predaný svojimi bratmi* (*Guignol Vendu par Ses Frères*) a ďalšie. Aby získal čo najväčší počet divákov, Rousset hry značne zmenil podľa vtedajších divadelných módnych trendov (využíva často monológ a komické piesne). Dbal tiež na to, aby sa Guignol vyjadroval slušne, bez nadávok a vulgarizmov, aby oslovil aj ženské publikum a deti. Jeho prístup a nadanie mali úspech, samotný Rousset sa o svojej práci vyjadruje takto: „Ach! Mal som posvätný oheň. Nebol som sebou, bol som Guignolom.“²³ Jeho zbierku z roku 1911, *Guignolove paródie* (*Parodies de Guignol*), na ktorej sa ako autori podieľali aj Albert Chanay, Tony Tardy, Louis Josserand a Albert Avon, považuje ale De Visan za prejav úpadku tradícií: „...tieto mrzuté ústupky móde sú už predzvesťou úpadku žánru.“²⁴ Pierre Yves Saunier sa naopak domnieva, že Roussetove paródie môžeme smelo radiť k tradičným hrám repertoáru Guignol: „...musíme priznať, že paródia je súčasťou Guignolovho repertoáru od jeho počiatku, ako to zaviedol Onofrio a ako to, mimochodom, uznávajú stúpenci klasického repertoáru.“²⁵

Jazyk tradičných hier – tkáčske a lyonské nárečie

V tradičných hrách Guignol rozpráva dialektom súkeníkov, ktorý vznikol z lyonského nárečia a rozšíril sa v 18. storočí. Na začiatku 19. storočia sa tkáčsky dialekt často používal ako prostriedok na vyjadrenie komična, hlavne v buržoázných kruhoch a medzi vzdelancami.

Tkáčske termíny a skomolené slová

V textoch tradičných hier sa objavuje množstvo pracovných termínov textilného priemyslu, ktoré pribrali presnesený význam a prešli do každodenného života. V hre *Duroquetove pokušenia* (*Les Tribulations de Duroquet*), zverejnenej v časopise *Revue-Lyon* v roku 1882, sa napríklad objavuje, v Gnafronovej replike, slovo „panaire“; jedná sa o kus látky, ktorou sa zakrýval už utkaný hodváb, aby sa nezašpinil. Slovo „panaire“ sa následne objavuje v lyonskom nárečí ako výraz pre kabát. „Panaire“ ináč pochádza

²³ „Ah ! J'avais le feu sacré. Je n'étais pas moi, j'étais Guignol.“ Tancrede de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 42.

²⁴ „...ces fâcheuses concessions à la mode sentent déjà la décadence du genre.“ Tancrede de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 38.

²⁵ : „...on doit admettre que la parodie fait partie du répertoire de Guignol depuis son origine, comme l'a établi Onofrio et comme le reconnaissent par ailleurs les partisans du répertoire classique.“ Pierre-Yves SAUNIER, De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon, *Le Monde Alpin et Rhodanien*, 1993, n. 3/4, s. 57-88.

pravdepodobne z latinského „pannus“ (látka); v taliančine sa dodnes kus látky označuje slovom „panno“.

Tancrède de Visan²⁶ uvádza niekoľko slov, ktoré prešli o súkenického do širšieho lyonského nárečia, napríklad slovo „agnolet“/„agnelet“ – malý vysklený otvor na tkáčskom člnku, očko, v lyonskom nárečí označuje ľudské oko; slovo „décapiller“ – pôvodne rozmotávať zamotané nitky, v lyonskom nárečí výraz pre rozprávať alebo vysvetľovať.

Tvrdí tiež, že súkeníci si radi, podľa vlastného úsudku, prispôbovali znenie jazyka tak, ako sa im páčilo. Z toho vznikli mnohé skomolené slová, bábky divadla Guignol samy niektoré slová komlia. V hre *Hodina hudby (La Leçon de Musique*²⁷) Gnafron hovorí: „Y faut prendre une tasse de thé avec une chopine d'arquebuse“, pričom slovo „arquebuse“ neexistuje ani v lyonskom nárečí. Mal by použiť „arcambuse“ alebo „arquambuse“. „Arcambuse“ je v lyonskom nárečí výraz pre alkoholický nápoj z bylín. V tej istej hre Gnafron použije slovné spojenie „Au lieu de thé...“, miesto: „Au lieu de thé...“ a tiež napríklad: „Guignol, débaroulez donc, j'ai de sérieux à te raconter!“ miesto: „J'ai du sérieux à te raconter“.

Lyonské nárečie

Celý tradičný repertoár divadla Guignol je popretkávaný prvkami lyonského nárečia, ktoré má tendenciu slová a ich výslovnosť zjednodušovať.

a, Vynechávanie samohlások, skracovanie slov

V textoch tradičných hier sa objavuje množstvo slov s chýbajúcimi samohláskami alebo slabikami. Trebárs v hre *Nebezpečný obchod (Commerce dangereux*²⁸), narazíme na slovo „pisque“ (namiesto „puisque“), „ben“ („bien“), „sis“ („suis“) alebo „reusement“ („heureusement“).

26 Tancrède de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 106-107.

27 Louis Josserand, *La Leçon de Musique*, In *Théâtre de Guignol*, Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929. Kópiu textov tradičných hier som získala od pána Strebleho, z divadelného spolku Guignol, un gone de Lyon. V jeho prepise však stránky nie sú číslované podľa knižnej predlohy. Aby som sa vyhla nepresnostiam, stránky neuvádzam.

28 Tony Tardy, *Commerce dangereux*, In *Théâtre de Guignol*, Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

b, „Y“ nahradzuje osobné zámeno „il“, „le“ alebo „lui“

V hrách často narážame na jav, kde zámeno *y* nahrádza osobné zámeno *il* alebo *lui*. Napríklad v hre *Roztržka (La Brouille*²⁹) nájdeme tieto výrazy: „J'**y** dirai en face“ (miesto „Je **lui** dirai en face“), „C'est-y possible de traiter un chrétien avec des mots pareils ?“ (miesto „Est-**il** possible...“), „**Y** nous coûte assez cher !“ („**Il** nous coûte assez cher !“), alebo „Vous **y** savez ben“ („Vous **le** savez bien“).

c, Pridávanie spoluhlásky „s“, „z“ alebo „t“ pred slová začínajúce na samohlásku

V takmer všetkých textoch tradičných hier nájdeme aspoň niekoľko príkladov slov začínajúcich na samohlásku, pred ktorými stojí spoluhláska *t*, *s* alebo *z*, niekedy zrejme z dôvodu uľahčenia výslovnosti, ale nie vždy. V už zmiňovanej hre *Roztržka* tak nájdeme napríklad nasledujúce vety: „Guignol, mon vieux **t'**ami !“, „C'est **z'**une abomination !“, „Deux vieux **t'**amis comme vous, ça peut pas rester en brouillasserie !“ alebo „Et pis, j'**y** dirai en face, entre les quatre **z'**yeux !“.

d, Nárečové slová

Medzi často sa vyskytujúcimi nárečovými slovami v tradičných hrách nájdeme slová „méquier“ (métier), „quarquier“ (quartier), „merdecin“ (médecin), „caboche“ (tête), „gone“ (enfant), „panosse“ (une personne lente et indifférente), „mâchon“ (un bon repas), „mimero“ (numéro), „querque chose“ (quelque chose), „débarouler“ (descendre) a ďalšie.

Za povšimnutie stojí pozorovať ako vyzerá jazyk rôznych bábok v jednej hre. V hre *Duroquetove pokušenia* Gnafron vystupuje ako tkáč, ktorý má dcéru Dodon; Guignol vystupuje ako jej nápadník. Gnafronovým nadriadeným je pán Duroquet. Gnafron, Guignol aj Dodon hovoria lyonským dialektom, v hre sa tiež, hlavne vďaka prostrediu, do ktorého je príbeh zasadený, vyskytuje veľa odborných tkáčskych termínov. Pán Duroquet, keď príde skontrolovať Gnafronovu prácu, hovorí ale spisovnou francúzštinou. Môžeme sa domnievať, že tento rozdiel v používaní jazyka má podčiarknuť rozdiel medzi sociálnymi vrstvami v scéne.

29 Emile Pellisier, *La Brouille*, In *Théâtre de Guignol*, Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

Témy tradičných hier

Témy Guignolovho repertoáru väčšinou vychádzajú z každodenného života robotníkov z okolia Lyonu. Najčastejšími témami sú nezamestnanosť, nedostatok peňazí, vymýšľanie najrôznejších, niekedy aj podvodných spôsobov ako sa k peniazom dostať, vzťah muža a ženy a ich vychádzanie v domácnosti, hľadanie vhodného ženícha pre dcéru a podobne. Niekedy každodenný život Guignola naruší nečakaná udalosť, správa od rodiny zo zahraničia (najčastejšie z Ameriky) alebo nečakaný príchod vzdialeného príbuzného či cudzinca do mesta. Pre ilustráciu spomeňme zápletku troch veľmi známych hier tradičného repertoáru.

Jednou z nich je hra *Obchodník s tel'atami (Le Marchand de Veaux*³⁰). Táto fraška bola dokonca preložená do češtiny, Václavom Sojkom, v roku 1922 v nakladateľstve Loutkář, v zbierke *Pět francouzských komedií*, pod názvom *Tele. Onofrio* sa bezpochyby inšpiroval hrou *Fraška o Majstrovi Pathelinovi*. Guignol sa chce oženiť s Gnafronovou dcérou. Podľa poslednej vôle Gnafronovej ženy musí mať Guignol ako budúci ženích určitú sumu peňazí v hotovosti a tak predá svoje nedávno narodené teliatko, a to naraz trom záujemcom. Po zaplatení zálohy a nejakých pochôdzkach si kupci prídu po tel'a. Guignol však na radu samozvaného advokáta predstiera šialenstvo, na prosby ani vyhrážky kupcov nereaguje a nakoniec mu zostane tel'a aj peniaze. Keď sa kupci obrátia na sudcu aby sa ich zastal, ten rozhodne, že peniaze, ktoré vyplatili Guignolovi ako zálohu, im vráti advokát, ktorý Guignolovi zle poradil. Všetko sa dobre končí a Guignol sa môže oženiť s Gnafronovou dcérou.

Vo krátkej hre „Tu chanteras, tu ne chanteras pas“, v zbierke Vuillerme-Dunanda z roku 1852, sa Guignol objavuje v roli nezamestnaného, práve prepusteného sluhu, ktorý si napriek nedávne nešťastiu na ulici spieva. Stretne seržanta, ktorý s kamarátmi oslavuje povýšenie v blízkej krčme a slečnu Jasmínu, ktorá pracuje ako slúžka u bohatého rentiéra Bonnarda, ktorého žena má každú chvíľu rodiť. Seržant ponúkne Guignolovi peniaze, ak bude pred reštauráciou spievať ďalej, Jasmína má za úlohu naopak Guignola umlčať. Guignol dostáva striedavo peniaze od seržanta a od Jasmíny, od seržanta aby spieval, od Jasmíny, aby mlčal. Nakoniec sa naňho seržant aj Jasmína nahnevajú a chcú ho zbiť, v tom sa objaví Bonnard, ktorý všetkým oznamuje šťastnú udalosť, že sa mu narodil syn. Všetci sa zmieria a idú spolu oslavovať.

³⁰ Jean-Baptiste Onofrio, *Le marchand de veaux*, In *Théâtre de Guignol*, Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

*Zázračný koreň (La Racine Merveilleuse*³¹) je príbehom o roli muža a ženy v spoločnej domácnosti. Guignola doma utláča jeho žena Madelon. Gnafron mu poradí, aby použil „zázračný koreň z Ameriky“, čím myslí palicu. Guignol začne Madelon biť a ich vzťah sa obráti. Od toho dňa bude pánom v dome Guignol. Jurkowski³² píše, že spisovateľ Adolphe Brisson napísal dodatočnú kapitolu k tejto Onofriovej hre, aby zmiernil násilie príbehu. V poslednej kapitole Brisson vysvetľuje, že je dobré, aby sa žena aspoň naoko podriadila mužovi.

Pri paródiách známych opier a komédií, ktoré sme spomínali v kapitole o typoch hier, sa dejová línia a rozsah približne prispôbuje pôvodnej hre.

Príbehy a konflikty hier sú jednoduché, hry sú skôr krátke, zväčša nepresahujú tri dejstvá. Čo sa týka dramatickej štruktúry, jasné vysvetlenie nám ponúka de Visan³³, vo svojej knihe *Lyonský Guignol (Le Guignol Lyonnais)*. Tvrdí, že od divadla Guignol nemôžeme požadovať aristotelovskú jednotu miesta a času; Guignol má oveľa bližšie k bábkam z Commedia dell'Arte než ku klasickému a vznešenému divadlu. Spomína tiež, že bábkoherci jeho doby niekedy ani nedokončia celý príbeh, zastavia sa, keď majú pocit, že publikum sa už zabavilo.

Záver hier urýchlíuje jednoduché rozuzlenie väčšiny zápletiiek, ako o chvíľu uvidíme pri rozboe hry hry *Sťahovanie (Le Déménagement)*.

Sťahovanie

Sťahovanie je jednou z typických tradičných hier divadla Guignol. Jej pôvodným autorom má byť sám Laurent Mourguet. Predpokladá sa, že už krátko po jej vzniku sa hra stala veľmi obľúbenou a hrá sa dodnes. Pomocou jej rozboru sa nám podarí odhaliť nielen niekoľko typických rysov tradičných hier, ale aj základnú charakteristiku bábkky Guignol a iných postáv.

Existuje niekoľko verzií hry *Sťahovanie*. Pre rozbor môžeme použiť verziu Jacquesa Valleranta³⁴. Je to hra o jednom dejstve, s deviatimi scénami.

³¹ Jean-Baptiste Onofrio, *La racine merveilleuse*, In *Théâtre de Guignol*, Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

³² Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 188.

³³ Tancrede de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 94.

³⁴ Jacques Vallerant, *Récits et Contes Populaires de Lyon, Réunis par Jacques Vallerant chez les Canuts*, Gallimard, 1978, 189 strán. Text knihy je so súhlasom autora zverejnený na internetových stránkach http://www.alyon.asso.fr/litterature/livres/lyonnais/vallerant/le_theatre.html, odkiaľ čerpám citácie. V internetovej verzii strany nie sú číslované, preto pri citáciách čísla stránok neuvádzam.

Stručný dej

Príbeh začína tým, ako sa Guignol pošmykne, spadne a nešťastnou náhodou mu pritom do potoka spadne kus utkanej látky, ktorá sa tým znehodnotí. Jeho žena Madelon sa naňho nahnevá a vynadá mu. Majiteľ domu, v ktorom Guignol býva, sa domáha nájomného a Guignol nemá čím zaplatiť. Obratnou konverzáciou sa snaží odvieť majiteľovu pozornosť, ale nakoniec aj tak musí odísť z prenajatého bytu. Gnafron mu pomôže sa presťahovať. Na scéne sa potom znovu objaví majiteľ Canezou so strážnikom a sudcom. Všetci traja hľadajú Guignola. Ani útek, ani svojou povestnou palicou sa Guignol neubrání a je zatknutý. Behom ďalšieho rozhovoru ale vyjde najavo, že pred dvanástimi rokmi Guignol zachránil troch topiacich sa ľudí z kanálu Givors a týmito osobami boli zhodou okolností majiteľ, strážnik a sudca. Kvôli tejto záchrane mu odpustia a Canezou mu daruje dom.

Moc a rola náhody

Už pri prvom prečítaní alebo zhliadnutí hry *Sťahovanie* má čitateľ alebo divák pocit, že Guignolov život závisí od vonkajších okolností. Zdá sa, že nemá žiadny dlhodobjší ani väčší cieľ, jeho konanie sa prispôsobuje momentálnym okolnostiam. Keď by sa im náhodou chcel vzoprieť, dokážu mu, že sú silnejšie ako on. Guignol sa tak stáva bábkou aj v prenesenom zmysle slova, osud a náhoda s ním manipulujú.

Túto tézu nám veľmi jasným spôsobom potvrdzuje hneď prvá veta prvej scény v monológú Guignola, ktorým hra začína: „Ach! Guignol, Guignol, nešťastie Ťa prenasleduje naozaj drsným spôsobom.“³⁵ Úvodný povzdych a oslovenie samého seba znie ako prejav nešťastia a samolútosti. Za povšimnutie tiež stojí, že vykonávateľom činnosti vo vete je smola, ktorá sa na Guignola lepí, a Guignol len jej obeťou. V tomto tóne Guignolov preslov pokračuje: „Darmo sa pretáčam boku na bok, nič sa mi nedarí.“³⁶ Napriek snahe nedokáže nájsť zamestnanie, kde by dokázal zarobiť na svoje živobytie: „Štyridsať krát som zmenil zamestnanie; v ničom sa mi nedarí uspieť.“³⁷

Ďalej Guignol opisuje množstvo nešťastných udalostí, ktorých je obeťou:

³⁵ „Ah ! Guignol, Guignol, le guignon te poursuit d'une manière bien rébarbative.“

³⁶ „J'ai beau me virer d'un flanc et de l'autre, tout va de travers chez moi.“

³⁷ „J'ai ben changé quarante fois d'état; je peux riussir à rien.“

Na ulici sa pošmykne a kus látky, ktorý utkal a mal predat' v obchode, mu spadne do rieky. Guignol ho vyloví, ale látka je špinavá a znehodnotená.

Pri páde sa mu okoloidúci posmievajú, jeden z nich dokonca vyberá peniaze za „predstavenie“: „Bol tam jeden taký, čo zametal námestie klobúkom.“³⁸

V obchode odmietnu od Guignola látku odkúpiť a vyženú ho s tým, aby sa k nim už nevracal: „Pán Guignol, už sa do tohto domu nevracajte žiadať o zákazky... a ponáhľajte sa k odchodu...“³⁹

Keď príde domov, jeho žena Madelon mu vynadá: „Tu si! si stále rovnaký! bol si piť s tvojimi kumpánmi, pobil si sa!“⁴⁰

Guignol sa potom rozhodne, že sa stane obchodníkom so starým nábytkom, ale ani tu sa mu nedarí. Odkúpi nábytok od istého tkáča. Neskôr vyjde najavo, že nábytok nikdy nepatril tkáčovi, ale majiteľovi domu, kde tkáč býval. Policajný strážmajster Guignola zatkne a dá uväzniť: „Strčil ma do pivnice... Strávil som noc s Gašparom.“⁴¹

Vzápätí sa Guignol dozvie, že jeden z jeho známych sa chce zbaviť zbierky vejárov, odkúpi ich a chce ich predat'. Nenapadne ho, že v zime vejáre pôjdu zrejme zle na odbyt. V tejto príhode vychádza najavo jedna z typických Guignolových vlastností: naivita.

Poučený predošlou skúsenosťou sa rozhodne predávať tovar vo vhodnom ročnom období: melóny, v júli. Vypukne však epidémia cholery, lekári melóny zakážu a nik ich nekupuje. Zdá sa, že smola sa Guignola naozaj pevne drží, ako sa sám s'auzuje: „Ale keď sa smola niekoho chytí, nepustí ho.“⁴²

Po niekoľkých ďalších zlých skúsenostiach a neúspešných povolaniach sa vracia k súkeníctvu, ale nedarí sa mu, ledva prežíva a majiteľovi domu, kde žije, dlží 9 štvrt'ročných platieb.

Hneď v prvej scéne sa teda dozvieme, že Guignol je nešťastník, ktorý napriek všetkým snahám žije vo veľkej chudobe. Zdá sa, že je obeťou akejsi vyššej moci, ktorá mu nepraje. Jeho nešťastie zdanlivo prichádza stále od druhých (od neporiadnika, ktorý odhodil čosi masné na zem a Guignol sa pošmykol, od kupcu súkna v obchode, od jeho

³⁸ „Y en avait un qui baliait la place avec son chapeau.“

³⁹ „Monsieur Guignol, ne revenez plus demander d'ouvrage à la maison... et dépêchez vous de vous en aller...“

⁴⁰ „Te voilà ! t'es toujours le même ! t'es allé boire avec tes pillandres, te t'es battu !“

⁴¹ „Il m'a flanqué à la cave... J'ai passé une nuit avec Gaspard.“ Pre lepšie pochopenie tejto vety uvádza Jacques Vallerant na konci knihy už zmiňovanej knihy *Récits et Contes Populaires de Lyon* vysvetlenie: „Spodné priestory v pivniciach lyonskej radnice dlho slúžili ako mestská väznica. Pochybovalo sa v nich množstvo potkanov, ktoré priberali zo zvyškov potravy po väzňoch, a jeden z nich, ktorý sa vyznačoval svojimi milými črtami, dostal od „domácieh“ meno Gašpar, ktoré odovzdal svojim potomkom.“

⁴² „Mais quand le guignon n'en veut à un homme, il le lâche pas.“

ženy Madelon, od strážmajstra, od majiteľa domu). Pri dlhšom zamyslení sa však môžeme domnievať, že Guignol predsa len do istej miery môže sa svoje nešťastie sám. Mohol sa pokúsiť vyčistiť látku predtým, než ju zanesol do obchodu; mohol si overiť, či nábytok, ktorý odkúpil, nie je kradnutý; mohol sa dovŕtiť, že vejáre sa na Vianoce budú predávať zle.

Počet nešťastných, za sebou idúcich náhod v hre je bezpochyby zveličený. Má však zrejme pomôcť k vytvoreniu obrazu života typického lyonského súkeníka, ktorého Guignol v tejto a mnohých ďalších hrách zobrazuje. Situácia tkáčov hodvábu bola v 19. storočí skutočne žalostná. Zblízka sa ich dotýkala extrémna chudoba, hlad, nezamestnanosť a rôzne choroby a často sa museli utiekať k rôznym doplnkovým činnostiam či náhradným, často improvizovaným zamestnaniam, aby uživilí početnú rodinu.

Ako nešťastne hra začína, tak šťastne končí. V poslednej, deviatej scéne, sa dočkáme nečakaného rozuzlenia. Na scéne sú Guignol, majiteľ Canezou, sudca, strážnik a žandár. Sudca rozhodne, že zajatého Guignola odvedú do väzenia. Keď to Guignol počuje, ohradí sa slovami: „Do väzenia!... Moment! Moment! Nevedie sa do väzenia človek ako ja, ktorý v Givors vytiahol z kanálu troch mužov, ktorí sa topili.“⁴³ Je veľkou náhodou, že Guignol, známy svojou štedrosťou a dobrosrdečnosťou, spomenie práve tento dobrý skutok, pred dvanástich rokov. Aj keď je prípustné, že ho spomenie preto, že bol jeden z najvýznamnejších, je obrovskou náhodou, že z kanála vytiahol práve tých troch mužov, ktorí sa ho teraz pokúšajú zatknúť. Táto jediná veta zachráni Guignola pred väzením. Majiteľ, sudca a strážnik reagujú na túto správu s nadšením a všetci traja postupne Guignola objímajú:

„Canezou: A môj záchranca?

Guignol: To som bol ja.

Canezou: To ste boli vy! Ach! do môjho náručia, záchranca môj! do môjho náručia!“⁴⁴

Nečakané rozuzlenie nielen ušetrí Guignolovi pobyt za mrežami, ale prelomí smolu, ktorá sa naňho vždy lepila. V hre tým nastáva náhly a absolútny zvrat. Jediná veta spustí na Guignola lavínu šťastných udalostí.

⁴³ „En prison !... Un m' ment ! un m' ment ! On ne mène pas en prison un gone comme moi qu'à Givors a tiré du canal trois hommes qui se noyaient.“

⁴⁴ „Canezou: Et mon sauveur?

Guignol: C'était moi.

Canezou: C'était vous ! Ah ! dans mes bras mon sauveur ! dans mes bras !“

Žandár, ktorý je na scéne tiež prítomný, a ktorý sa netopil a Guignol ho teda nezachraňoval, sa dokonca vyjadří takto: „Ja som do kanála nespadol... ale bol by som chcel okúsiť jeho horkú vlnu, pán Guignol, aby som mal právo zovrieť vás v mojom náručí.“⁴⁵ Guignol, ktorému sa doteraz všetci posmievali a vyhánali ho, je zrazu človekom, ktorého miestna autorita, žandár, s ktorým mal nesčetné konflikty, túži objasniť.

Majiteľ domu Canezou mu odpustí dlh a daruje mu dom: „Guignol, odpúšťam vám mojich deväť splátok... A to nie je všetko; môj dom je odteraz váš, dávam vám ho!“⁴⁶ Týmto gestom sa z živoriaceho tkáča Guignola stáva majiteľ domu, čo je preňho splnením životného sna. Tancredi de Visan cituje istého pána Vingtriniera, ktorý vraj týmito slovami vystihol morálny profil výrobcu hodvábu: „... majster tkáč má iba jednu ambíciu, byť majiteľom, aj keby len polovice domu, aj keby len jedného poschodia.“⁴⁷ Väčšieho šťastia sa už Guignol nemohol dočkať.

Z úplného nešťastníka a smoliara sa teda v priebehu tejto, pre ranný repertoár typickej hry stane z Guignola šťastný majiteľ domu, ktorý plánuje žiť z prenájmu. Tento prechod nie je pozvoľný a nenastáva pomalou premenou osobnosti bábkou. Je prudký, takmer výlučne závislý na rozmare osudu a náhode.

Podobnú dramatickú výstavbu má väčšina tradičných hier. Z Guignola sa málokedy stáva majiteľ domu, ale hry končia šťastným, rýchlym a nečakaným rozuzlením. Konflikty hier sa často opierajú o nejaký reálny sociálny problém vtedajšej doby, najčastejšie nezamestnanosť a nedostatok peňazí, záver je však málo pravdepodobný a o realitu sa neopiera.

Zdroje komična

Všetky hry tradičného repertoáru divadla Guignol majú spoločné to, že vzbudzujú smiech a dajú považovať za komédie. Podľa Paula Fournela bola pôvodne zápleтка len zámienkou pre vytváranie komických situácií. Smiech bol podľa neho prvotným cieľom predstavení; osobnosť bábkou bola až na druhom mieste. Vo svojej knihe píše: „Pokial' ide

⁴⁵ „Moi, je ne suis pas tombé dans le canal... mais je voudrais en avoir goûté l'onde amère, Mossieu Guignol, pour avoir le droit de vous serrer dans mes bras.“

⁴⁶ „Guignol, je vous fais remise de mes neuf termes... Et ce n'est pas tout ; ma maison est désormais la vôtre, je vous la donne !“

⁴⁷ „... le maître ouvrier en soie n'a qu'une ambition, être propriétaire, fût-ce d'une moitié de maison, fût-ce même d'un étage.“ Tancredi de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 66.

o predstavenie, Guignol et Gnafron... majú dva ciele: prinútiť k smiechu a informovať, a, v druhom rade, vytvárať postavy.⁴⁸

V texte hry *Sťahovanie* nájdeme veľké množstvo vtipných či smiešnych momentov, ktoré majú svoj pôvod v rôznych druhoch komična. U živých predstavení je do veľkej miery vtipnosť hry závislá na šikovnosti bábkoherca a na jeho interpretácii hry. Aj keď je výraz bábok nemenný, môžu hýbať končatinami a pohybovať sa po javisku vo všetkých smeroch. Môžu tiež uchopovať rôzne predmety, ktoré dokreslia príbeh. V hrách divadla Guignol sa teda pri živom podaní určite stretne s komikou giest alebo pohybu bábok. Keďže sa ale zameriavame na texty hier a nie na ich samotné prevedenie, viac sa budeme zaujímať o iné druhy komična, také, ktoré môžeme nájsť už v písanej predlohe hry.

Slovná komika

Zrejme najväčší podiel na vtipnosti hier divadla Guignol má slovná komika, prameniaca v prvom rade z jazyka, ktorým postavy hovoria. Ako sme už zmieňovali v kapitole o jazyku hier, lyonské a súkenické nárečie a rôzne skomoleniny často samy stačia na vzbudenie smiechu u divákov. Pre Guignola sa tak v hre *Sťahovanie* stáva z ulice „Tramassac“ ulica „Trois-Massacres“: „Stal som sa kupcom so zástavami na ulici Troch Masakrov.“⁴⁹ Madelon Guignola nikdy neosloví ináč než viac či menej potupným, často lyonským výrazom. Keď ju Guignol cituje, hovorí: „Nazvala ma vínnym mechom, pilierom z kabaretu, ožranom z Pipelu.“⁵⁰, pričom Jacques Vallerant vo vysvetlivkách k hre uvádza, že „ivrogne de Pipelu“ bola často používaná lyonská nadávka a Pipelu je názov chudobnej lyonskej štvrte, ktorá získala názov podľa starej rozpadnutej studne. V hre *Sťahovanie* sa často objavuje nadávka „pillandre“, ktorá je lyonským ekvivalentom pre darmožráča či naničhodníka; najčastejšie ju používa Madelon: „Zase sa tu potlíkaš miesto toho aby si pracoval, naničhodník.“⁵¹

Ďalší typ slovnej komiky má pôvod v dialógoch a z nich plynúcich nedorozumení postáv. Hneď v prvej scéne, keď Guignol rozpráva o svojich trampotách a smole, popisuje scénu v obchode, kde od neho odmietajú odkúpiť utkanú látku takto:

⁴⁸ „Sur le plan du spectacle, Guignol et Gnafron... ont deux buts : obliger à rire et informer et, en second plan, former les personnages.“ Paul Fournel, *L'Histoire véritable de Guignol*, Paris-Genève, Slatkine, 1981, s. 132.

⁴⁹ „Je me suis mis revendeur des gages dans la rue Trois-Massacres.“

⁵⁰ „Elle m'a appelé sac à vin, pilier de cabaret, ivrogne de Pipelu.“

⁵¹ „Te voilà encore à flâner au lieu d'être sur ton métier, pillandre.“

„Bol tam jeden predavač, taký malý nafúkanec, ktorý robí drahoty... ktorý mi, s monoklom u oka, hovorí: Zašpinená látka ! na látke mám radšej diery než škvrny! – Tak dobre! povedal som, s radosťou.. – Vzal som veľké nožnice, vystrihol som dookola škvrny... Bolo to jedno, nechcel si ju nechať... Potom mi povedal: Vysmievate sa mi, Pán Guignol...“⁵²

Tento dialóg je typickým príkladom komična založeného na nepochopení postáv. Predavač ironicky zmieňuje, že špinavá látka je horšia než deravá. Guignol jeho ironický komentár nechápe, vezme ho doslova, a dá sa vystrihovať škvrny. Predavač to samozrejme pochopí ako výsmech. Medzi predavačom a Guignolom dochádza teda k nedoriešenému nedorozumeniu, len divák alebo čitateľ vidí situáciu z hľadiska oboch postáv.

Podobným príkladom nedorozumenia postáv je dlhý dialóg medzi Guignolom a majiteľom domu, keď sa majiteľ domáha nájomného. Guignol však svoje nepochopenie iba hrá, aby sa vyhol plateniu. K predstieraniu nedorozumenia sa utieka:

- k slovným hračkám:

„Canezou: Musím s vami hovoriť : chcete zísť dole (**descendre**)?

Guignol: Či chcem popol (**des cendres**)? nepotrebujem ho, mám ho plnú pec.“⁵³

- k absurdným výrokom:

„Canezou: Pán Guignol! Pán Guignol! Pán Guignol!

Guignol: Nie som tu.

Canezou : Ako! nie ste tam a odpovedáte mi!

Guignol: Nemôžem vyjsť; dávam záplatu na moje nohavice, ktoré sú rozpárané na lakti.“⁵⁴

- k schválne mylnej interpretácii slov vyslovených majiteľom, k zámene osôb:

„Canezou: Prichádzam, aby som sa dozvedel, kedy uzavrieme náš účet.

⁵² „Y avait le premier commis, un petit faraud qui fait ses embarras... avec un morceau de vitre dans l'oeil qui me dit : Une pièce tachée ! j'aime mieux des trous à une pièce que des taches ! - Ah ben ! que j'ai dit, je veux bien... - J'ai pris des grandes ciseaux, j'ai coupé les taches tout autour... C'est égal, il a pas voulu la garder... Puis il m'a dit : - Vous vous moquez de moi, Mossieu Guignol...“

⁵³ „Canezou: J'ai à vous parler : voulez vous **descendre**?

Guignol: Si je veux **des cendres** ?... j'en ai pas besoin, j'en ai mon plein poêle.“

⁵⁴ „Canezou: Monsieur Guignol ! Monsieur Guignol ! Monsieur Guignol !

Guignol: Je n'y suis pas.

Canezou: Comment ! vous n'y êtes pas, et vous me répondez !

Guignol: Je peux pas sortir ; je mets une pièce à mon pantalon qui est déchiré au coude.“

Guignol: Náš účet!... Och! ak mi niečo malé dlžite, neobťažujte sa; neponáhl'am sa.⁵⁵

Opakovane nedokončený, rádoby slávnostný prejav sudcu, ktorý sa prihovára k žandárom tesne predtým, než sa vydá hľadať a potrestať Guignola, je príkladom slovnej komiky založenej na opakovaní:

„Sudca, žandárom: **Páni, keď nemravnosť zničila všetky srdcia...**
Žandár: Ach! Pán Sudca, máte naozaj pravdu...
Strážmajster: Mlčte, kavalier; nechajte hovoriť Pána Sudcu.
Sudca: **Páni, keď nemravnosť... Strážmajster zíva.**
Žandár: Ach! tentokrát, strážmajstre, vy prerušujete Pána Sudcu.
Sudca: **Páni, keď nemravnosť... Je počuť brechať psa.**⁵⁶

Situačná komika

Situačná komika repertoáru tradičného divadla Guignol často vzniká vďaka Guignolovej povestnej palici. V hre *Sťahovanie* je pravdepodobne najvtipnejším príkladom situačnej komiky moment, keď sudca a žandári nenájdu Guignola doma a rozhodnú sa naňho počkať. Aby Guignola, keď sa bude vracat', neodplašili, predstierajú spánok. Guignol situáciu rýchlo využije: palicou zasiahne sudcu a schová sa. Ten sa oborí na žandárov, ktorí sa ospravedlnia za čin, ktorý nespáchali a všetci si znovu ľahnú. Guignol sa po chvíľke opäť vynorí a tentokrát zasiahne žandárov. Žandári sa osočujú navzájom a nevedia nájsť vinníka. Tento viackrát sa opakujúci konflikt vytvára v hre druh situačnej komiky o ktorej píše vo svojom diele *Smiech (Le Rire)* Henri Bergson. Uvádza:

„Je to konflikt dvoch tvrdošijností, z ktorých jedna, čisto mechanická, obvykle ustúpi druhej, ktorá sa tým baví. Mačka, ktorá sa hrá s myšou, ktorá ju zakaždým nechá odísť ako pružinu a potom ju zastaví ráznym položením labky, je zábavou toho istého druhu.“⁵⁷

⁵⁵ „Canezou: Je viens savoir quand nous en finirons pour notre compte.

Guignol: Notre compte !... Oh ! si **vous** me devez quéque petite chose, ne vous gênez pas ; je suis pas pressé.“

⁵⁶ „Le bailli, *aux gendarmes* : **Messieurs, lorsque l'immoralité a perverti tous les coeurs...**

Le gendarme : Ah ! Mossieu le Bailli, vous avez bien raison...

Le brigadier : Taisez-vous, cavalier ; laissez parler Mossieu le Bailli.

Le bailli : **Messieurs, lorsque l'immoralité... Le Brigadier éternue.**

Le gendarme : Ah ! cette fois, brigadier, c'est vous qui interrompez Mossieu le Bailli.

Le bailli : **Messieurs, lorsque l'immoralité... On entend aboyer un chien.**“

⁵⁷ : „C'est le conflit de deux obstinations, dont l'une, purement mécanique, finit pourtant d'ordinaire par céder à l'autre, qui s'en amuse. Le chat qui joue avec la souris, qui la laisse chaque fois partir comme un ressort pour l'arrêter net d'un coup de patte, se donne un amusement du même genre.“ Henri Bergson, *Le Rire*. [online]. [cit. 2008-07-19]. Dostupné z

<http://classiques.uqac.ca/classiques/bergson_henri/le_rire/Bergson_le_rire.pdf>

Častú scénu s palicou dokonca Bergson vo svojej knihe dokonca priamo zmieňuje:

„Prejdime teda k divadlu. Musíme začať divadlom Guignol. Keď sa komisár odváži na scénu, hneď dostane, samozrejme, ranu palicou, ktorá ho zrazí. Znovu sa postaví, ďalšia rana ho stlačí. Ďalšia recidíva, ďalší trest. V pravidelnom rytme pružiny, ktorá sa sťahuje a roztáhuje, komisár padá a znovu vstáva, zatiaľ čo smiech publika sa stále zväčšuje.“⁵⁸

Ciele komična

Komično giest, slov a situácií v divadle Guignol slúži v prvom rade na pobavenie divákov. Keď Laurent Mourguet so svojim pouličným divadlom začínal, jeho prvotným cieľom bolo pravdepodobne pritiahnúť pozornosť okoloidúcich, keď sa živil ako príležitostný jarmočný predavač, či zbaviť strachu potenciálnych klientov, keď vykonával remeslo zubára. Nevieme, čo bolo presným obsahom hier a do akej miery Mourguet využíval bábkky ku kritizovaniu autorít. Prísna cenzúra týkajúca sa aj bábkových divadiel však naznačuje, že pre štátnu moc predstavovali možné nebezpečie. V tradičných hrách divadla Guignol sa napriek tomu objavuje viac či menej otvorená kritika miestnych autorít, hlavne majiteľov domov, rentiérov, notárov, strážnikov, žandárov, sudcov a podobne. Vybrúsený vtíp hier však autority nielen kritizuje, ale aj zosmiešňuje.

Osobnosť a rola bábkky Guignol

V hre *Sťahovanie* sa objavuje hneď niekoľko typických Guignolových charakteristík a vlastností. Guignol je predovšetkým Lyončanom. Už v prvej scéne hry Guignol spomína Lyon: „... býval som, v tom čase, v Pierres-Plantées... schádzal som po Grand'Côte v mojich galošiach, po tých veľkých kameňoch, ktoré nazývajú chodníkmi... a ako prichádzam k ulici Neyret, stupím na čosi masťné...“⁵⁹ Ulica Pierres-Plantées, Grande Côte aj Neyret existujú v Lyone dodnes, všetky tri sa na seba napájajú a sú vo štvrti Croix-Rousse, ktorá je povestná tým, že bola v 19. storočí štvrtou tkáčskych remeselníkov. O pár

⁵⁸ „Passons alors au théâtre. C'est par celui de Guignol que nous devons commencer. Quand le commissaire s'aventure sur la scène, il reçoit aussitôt, comme de juste, un coup de bâton qui l'assomme. Il se redresse, un second coup l'aplatit. Nouvelle recidive, nouveau châtement. Sur le rythme uniforme du ressort qui se tend et se détend, le commissaire s'abat et se relève, tandis que le rire de l'auditoire va toujours grandissant.“ Ibid.

⁵⁹ „... je demeurais, en ce temps-là, aux Pierres-Plantées... je descendais la Grand'Côte avec mes galoches, sur ces grandes cadettes qu'ils appellent des trétoirs... voilà qu'en arrivant vers la rue Neyret, je mets le pied sur quéque chose de gras...“

riadkov ďalej Guignol spomína ulicu Tramassac („la rue Trois-Massacres“), ktorá je taktiež dodnes lyonskou ulicou.

Lyonský rentiér Morel de Voleine, už v roku 1847, v časopise *Gazette de Lyon*, o Guignolovi uvádza:

„Čím je Guignol? Je to skutočný Lyončan zobrazený bájnou postavou, trochu zveličenou, to je pravda, ale ktorá ho dokonale vystihuje. Guignol skrýva pod jednoduchým, takmer naivným, ale nie hlúpym zjavom, ducha stále pripraveného k odpovedi, vynaliezavého a srdce plné úprimnosti a poctivosti.“⁶⁰

Už necelých 40 rokov od svojho vzniku je Guignol teda považovaný za bájnú postavu, za bábkú, ktorá stelesňuje Lyončanov, a to nielen tým, že sa v Lyone narodil, ale hlavne svojim charakterom a povahovými vlastnosťami.

Tancrède de Visan zachádza vo svojich tvrdeniach ešte ďalej, keď o Guignolovi píše:

„Narodil sa v Lyone a len v Lyone, pred lyonským publikom, môže hovoriť s úplnou otvorenosťou... V Paríži by nevedel čo robiť a „vykorenením sa“ by mohol len stratiť svojho bystrého ducha.“⁶¹

Čo sa týka povolania, v tradičných hrách je Guignol najčastejšie nezamestnaným sluhom, tkáčom, obuvníkom, príštipkárom alebo vykonáva iné, celkom originálne povolanie, ako napríklad v hre *Nebezpečný obchod* (*Un commerce dangeureux*), kde je umývačom výkladov. Aj keď v hre *Sťahovanie* vystrieda mnoho povolaní, prvým a posledným z nich je práve tkáč hodvábu: „Najprv som bol tkáčom hodvábu ako môj otec...“ („J'ai commencé par être canut comme mon père...“) a „... vrátil som sa k svojmu tkaniu...“ („... je suis revenu à ma canuserie...“). V tkáčskom remesle ukotvuje Guignola hlavne jeho jazyk, ako píše Saunier: „... je zrejme, že príčiny identifikácie Guignola s remeselníkom-tkáčom musíme hľadať práve v slovách bábkvy, a hlavne v slovných zvratoch a jej prízvuku.“⁶² Tancrède de Visan dokonca píše: „(„Guignol je stelesnením

⁶⁰ „Qu'est-ce que Guignol? C'est le bon Lyonnais représenté par un personnage mythique, un peu exagéré il est vrai mais qui le résume parfaitement. Guignol cache sous une apparence des plus simples, presque niaises, mais pas à la manière des jocrisses pourtant, un esprit toujours prompt à la réplique, fertile en expédients et un coeur plein de droiture et de probité.“ Citované podľa: Pierre-Yves Saunier, *De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon*, Le Monde Alpin et Rhodanien, 1993, n. 3/4, s. 57-88.

⁶¹ „Il est né à Lyon et c'est à Lyon seulement, devant un auditoire lyonnais, qu'il peut parler en toute franchise... A Paris, Guignol ne saurait que faire et, en se „déracinant“ il ne peut que perdre son esprit savoureux.“ Tancrède de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 18.

⁶² „... c'est évidemment dans les propos de la marionette, et surtout dans les tournures de langage et son accent qu'il faut chercher les raisons de l'identification entre Guignol et l'ouvrier-tisseur.“ Pierre-Yves

tkáča hodvábu.“⁶³ Guignol sa vždy radí k robotníckej alebo remeselníckej triede, občas sa pokúša byť kupcom, ale nikdy nie je mešťanom. Takmer vo všetkých tradičných hrách zápasí s nedostatkom peňazí, niekedy až s extrémnou chudobou. V hre *Sťahovanie* o svojej finančnej situácii Guignol hovorí napríklad: „Triem biedu už päť rokov, bez toho aby som niečo zarobil...“⁶⁴, „Odvtedy len živorím, vrátil som sa ku tkáčstvu, ale remeslo nejde...“⁶⁵, „Majiteľ na mňa tlačí s nájmom... dlžím mu deväť štvrt'rokov...“⁶⁶.

Podľa tradície je teda Guignol považovaný za chudobného lyonského tkáča hodvábu, ktorý je zároveň nositeľom všetkých pozitívnych lyonských vlastností. Saunier⁶⁷ vo svojom článku vysvetľuje, ako pár zmienok v miestnej tlači stačilo na to, aby sa z Guignola stal symbol lokality, a že už od roku 1870 bol Guignol používaný ako emblém Lyonu voči ostatnému svetu. Guignolova národná sláva tak umožnila lyonskému poslancovi Ducarrovovi v roku 1873, teda približne 65 rokov od vzniku bábk, napísať do novín *Le Temps* takýto príspevok:

„Pohliadnite na náš ľudový lyonský vzor, na Guignola, nie na vášho parížskeho Guignola, ale nášho malého mužička Guignola... To je skutočný Lyončan; to je náš ľud: milý, dobrý, čestný, žartovný, udierajúci silno keď je v práve, ale nie udierajúci prirýchlo...“⁶⁸

Guignol tradičných hier tento idealistický obraz samého seba však v množstve tradičných hier narúša.

Napríklad tým, ako Guignol a Gnafron napriek extrémnej chudobe vždy nájdu dost' drobných na to, aby si mohli dovoliť fl'ášu vína. Alkohol sa objavuje takmer vo väčšine hier tradičného repertoáru. Aj v hre *Sťahovanie* sa vďaka Madelon dozvedáme, že Guignol chodí do krčmy celkom často. Aj keď jej nadávky môžu byť zveličené, Guignola nazýva vínnym mechom či opilcom, alebo mu vyčíta, že na alkohol vždy peniaze nájde: „Máš

Saunier, De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon, *Le Monde Alpin et Rhodanien*, 1993, n. 3/4, s. 57-88.

⁶³ „Guignol est l'incarnation du canut.“ Tancrede de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 64.

⁶⁴ „Je vergète là depuis cinq ans sans rien gagner...“

⁶⁵ „Du depuis, je n'ai fait que vivoter, je suis revenu à ma canuserie, mais l'ouvrage ne va pas...“

⁶⁶ „Le propriétaire m'est sur les reins pour son loyer... je lui dois neuf termes...“

⁶⁷ Pierre-Yves Saunier, De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon, *Le Monde Alpin et Rhodanien*, 1993, n. 3/4, s. 57-88.

⁶⁸ „Voyez le type populaire lyonnais, Guignol, non pas votre Guignol parisien, mais notre petit bonhomme de Guignol... Voilà le Lyonnais véritable; voilà notre peuple: doux, bon, honnête, gouaillieur, tapant dur quand il est dans son droit, mais ne tapant pas vite...“ Citované podľa Pierre-Yves Saunier, De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon, *Le Monde Alpin et Rhodanien*, 1993, n. 3/4, s. 57-88.

dost' peňzí na to, aby si chodil do krčmy⁶⁹, „... stále len piješ s naničhodníkmi akým si ty sám...“⁷⁰ a podobne.

V množstve hier sa tiež dozvedáme, že Guignol sa svojej žene Madelon často vyhráňa bitkou, dokonca ju niekedy naozaj bije. Niekoľko narážok sa objavuje aj v nami analyzovanej hre *Stahovanie*, kde Guignol hovorí: „Madelon, ak sa chceš hádať a znovu sa zoznámiť s palicou od metly, pobime sa hned'...“⁷¹, alebo „... dal som jej facku, skočila mi do očí; pobili sme sa, rozbili sme celú domácnosť.“⁷². Je pravda, že Madelon sa nenechá ultáčať a bráni sa, každopádne Guignol občas používa svoju palicu ľahkovážne. Celá jedna hra, *Zázračný koreň (La Racine Merveilleuse)*, zverejnená Onofriom v jeho výbere hier divadla Guignol, rozpráva príbeh o tom, aké užitočné je mať v dome palicu, pretože stavia muža do pozície pána domu.

Pokiaľ ide o česnosť, Guignol sa snaží prísť k peniazom alebo vyhnúť sa nepríjemným situáciám nie vždy poctivým spôsobom. V hre *Stahovanie* popisuje, ako sa pri striedaní zamestnaní z neho na chvíľu stal „lekár-hypnotizér“ („médecin margnétiseur“), pred majiteľom, ktorému dlží peniaze za nájom sa snaží ujsť a sudcovi a žandárom sa vysmieva. Slovom a palicou sa bráni nielen keď je v práve. V *Stahovaní* mu majiteľ navrhuje zľavu 20 frankov na dlžnom nájomnom, ktoré činí 320 frankov, ak zaplatí dlžnú čiastku v dohodnutom termíne. Guignol sa ho ale aj tak snaží ľst'ou oklamať, požaduje 20 frankov od majiteľa s tým, že 320 mu donesie neskôr, pritom vie, že peniaze nemá, ani nemá možnosť ich získať.

Guignolov výsmech autorít je tiež častou zápletkou tradičných hier. Ak Guignol práve nepoužíva svoju palicu na „výchovu“ svojej ženy, určite ju má pripravenú na boj so všetkými, ktorí ho môžu o niečo pripraviť alebo mu inak škodiť. Pri týchto stretnutiach Guignol ranami palicou nešetří. Jeho najobľúbenejším terčom je sudca, žandári, strážnici, komisári a hlavne majiteľ domu, v ktorom Guignol býva.

Je pravdepodobné, že Guignol si prvé publikum získal práve svojou spontánnosťou, pohotovosťou a vynaliezavosťou. Guignolovo zaradenie do robotníckej sociálnej skupiny a jeho lyonský pôvod mu zaručili náklonnosť miestnych obyvateľov, ktorí sa s touto nevšednou postavičkou radi stotožnili. Guignol predstavoval jedného z nich a riešil, na rozdiel od bábok Comedie dell'Arte, konflikty a vážne problémy, s ktorými sa ľudia

⁶⁹ „T'en as bien de l'argent pour aller au cabaret“

⁷⁰ „... toujours à boire avec des pillandres comme toi...“

⁷¹ „Madelon, si t'as envie de disputer et de refaire connaissance avec le manche à balai, battons-nous toute de suite...“

⁷² „... je lui ai donné une gifle, elle m'a sauté aux yeux ; nous nous sommes battus, nous avons cassé tout le ménage.“

každodenne stretávali: chudobu, nezamestnanosť, choroby. Smiech a irónia im mohli pomôcť aspoň na chvíľu sa odreagovať od ťažkých povinností, či získať aspoň nepatrný odstup alebo nadhľad nad svojou, väčšinou neľahkou situáciou. Ako bábka tiež mohol, zveličeným a žartovným spôsobom, vyjadriť to, čo sa skutoční obyvatelia Lyonu neodvážili, vysmievať sa autoritám, kritizovať zdieračov a podvodníkov a ohlasovať sociálne nepravosti. Po cenzúre v roku 1851 sa pravdepodobne jeho výroky zmiernili, bol však už známy a obľúbený. Zmeny repertoáru mu umožnili prispôbiť sa stále novému publiku. Napriek všetkým zmenám si zachoval svojský britký humor a jednu typickú vlastnosť, ktorá nechýba v žiadnej hre tradičného repertoáru: vzpurnosť.

Ďalšie bábky

V hre *Sťahovanie*, podobne ako v ostatných hrách tradičného repertoáru, vystupuje s Guignolom niekoľko ďalších bábok. Najčastejšie sa jedná o Guignolovu ženu Madelon, jeho kamaráta Gnafrona, sudcu, ktorý v hrách vždy vystupuje len pod označením „le Bailli“ a žandárov.

Madelon

Pôvodná bábka z dielne Laurenta Mourgueta, dodnes zachovaná, podobne ako Guignol a Gnafron v múzeu Gadagne v Lyone, má oblečené jednoduché svetlé šaty s jemným kvetinovým vzorom, cez ne prehodenú zásteru a na hlave nadýchaný čepiec. Aj keď je v hrách často neprívetivá a popudlivá, na polovici tváre má bábka z dielne Laurenta Mourgueta úsmev. Druhá polovica je vážna, aby bábka mohla prispôbiť svoj výraz situácii. V hre *Sťahovanie* vystupuje v scénach, kde Guignolovi vyčíta pitie: „Tu si! si stále rovnaký! bol si piť s tvojimi kumpánmi, pobil si sa!“⁷³ a nečinnosť: „Zase sa tu potlíkaš miesto toho aby si pracoval, naničhodník.“⁷⁴ Na Guignolovu otázku, či má peniaze pre majiteľa, na zaplatenie nájmu, reaguje rovnako nepriateľským tónom: „Kde ich mám vziať, ty žobrák? Preješ aj moje mäso a kosti.“⁷⁵ De Visan vystihol jej charakter veľmi presne:

⁷³ „Te voilà ! t'es toujours le même ! t'es allé boire avec tes pillandres, te t'es battu !“

⁷⁴ „Te voilà encore à flâner au lieu d'être sur ton métier, pillandre.“

⁷⁵ „Où veux-tu que je le prenne, gueusard ? Te me manges la chair et les os.“

„Je ženou hodnou tkáča hodvábu v núde. Život a jeho utrpenie podráždili jej charakter... Ale často je lepšia než jej povest'. V podstate zostáva oddaná svojmu manželovi, sporovlivá, poriadna, so svojou kockovanou modro-bielou zásterou.“⁷⁶

Gnafron

Pôvod Gnafronovho mena je jednoznačný: je odvodené od slova „gnafre“, ktoré v lyonskom nárečí označuje príštipkára. Gnafron na oblečení nosí obuvnícku koženú zásteru. Podobne ako Madelon, jedna polovica Gnafronovej tváre sa usmieva, druhá je vážna. Gnafron je rovnako optimistický ako Guignol. Jeho veselosť a výrečnosť je podporovaná vínom, bez ktorého Gnafron nemôže existovať. Je jeho jedinou skutočnou záľubou, ktorú prezrádza aj červený nos, vykúkajúci spod vysokého klobúka. V hre *Sťahovanie* sme svedkami nasledujúceho dialógu, keď Guignol prosí Gnafrona o pomoc so sťahovaním:

„Guignol: Si ochotný pomôcť kamarátovi?

Gnafron: Poznáme sa dosť dlho! Čo treba urobiť?

Guignol: Treba vypiť flášku keď prevetráme moje haraburdie, ktoré je tam hore.“⁷⁷

Tento dialóg je len malou ilustráciou Gnafronovej ochoty pomôcť priateľovi v núde. Je úsmevné si všimnúť konštrukciu vety, ktorú Guignol použije, aby Gnafrona k pomoci motivoval. Gnafron je tiež dokonalým Lyončanom, v hre *Bratia Kohútovci* (*Les Frères Coq*) ochotne návštevníkom ukazuje mesto so všetkými jeho pamiatkami.

Majiteľ Canezou

Canezou, majiteľ domu, kde Guignol býva, hrá v Guignolovom živote dôležitú úlohu. Má prísne vystupovanie a Guignol sa snaží mu vyhýbať, aby nemusel platiť nájomné. V hre *Sťahovanie* sa Canezou sťažuje na ťažký osud majiteľov:

„Aké nešťastné je dnes byť majiteľom! Musel som vo svojich domoch vykonať značné opravy. Tak znížili úroveň ulice, že som musel pridať tri poschodia... dole... A tak nik neplatí...“⁷⁸

⁷⁶ „Elle est la digne épouse du canut besogneux. La vie et ses misères lui ont aigri le caractère... Pourtant, elle vaut souvent mieux que sa réputation. Dans le fond, elle demeure attachée à son mari, économe, proprette avec son tablier à carreaux bleu et blanc.“ Tancrède de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 82.

⁷⁷ „Guignol : T'es bien bon à donner un coup de main à un ami ?

Gnafron : Y a assez longtemps que nous nous connaissons ! Qué qu'y a à faire ?

Guignol : Y a à boire une bouteille quand nous aurons fait changer d'air à mon bataclan qui est là-haut.“

Canezou spomína, že má viac domov, čo svedčí o jeho bohatstve.

Sudca Le Bailli

Sudca prichádza na scénu väčšinou na výzvu majiteľa alebo iných obyvateľov, ak im Guignol spôsobil škodu. Niekedy sa stane, že ide okolo náhodne a Guignola pri niečom nie úplne legálnom pristihne. Má silné okuliare, bielu bradu a dlhý plášť a v hrách predstavuje úradnú moc. Spolu s policajným komisárom alebo žandárom riešia Guignolove prestupky. Najväčšou nočnou morou Guignola je väzenie, ktorému často unikne len o vlások.

Vďaka rozboru hry *Sťahovanie* sme sa celkom zblízka zoznámili so zápletkou, jazykom, humorom a postavami typickými pre tradičný repertoár divadla Guignol. V druhej časti sa zameriame na súčasné hry divadla Guignol a na jeho aktuálnu pozíciu v bábkovom svete.

⁷⁸ „Qu'on est malheureux d'être propriétaire aujourd'hui! J'ai été obligé de faire à mes maisons des réparations considérables. On a tellement abaissé le sol de la rue, qu'il m'a fallu rajouter trois étages... par dessous... Avec cela, personne ne paie...“

Guignol v súčasných hrách

Francúzska spoločnosť *THEMAA*, *Národná asociácia bábkových divadiel a pridružených umení*, zoskupuje v súčasnosti približne 220 frankofónnych bábkárskych spoločností, stálych scén, pouličných divadiel, organizátorov festivalov, vyrezávačov bábok a iných umelcov. Vďaka nej sa mi podarilo získať kontakt na 182 bábkárskych spoločností, ktoré som oslovila s cieľom zistiť, v repertoári koľkých z nich sa objavuje Guignol. 92 spolkov odpovedalo, že Guignol sa v ich hrách vôbec nevyskytuje a 76 bábkových divadiel nereagovalo vôbec. 14 potvrdilo, že hry divadla Guignol v repertoári majú. Zistila som, že je len výnimočným javom, aby bábkové divadlo malo Guignola vo svojej zbierke a poriadalo s ním len občasné predstavenia. Divadelné spolky, ktoré s Guignolom pracujú, sa väčšinou špecializujú práve na túto bábkku a do menšej či väčšej miery všetky naväzujú na tradičný repertoár.

Najčastejšia podoba Guignola v súčasných hrách

Francúzske divadelné spolky mimo Lyonu

Takmer každé bábkové divadlo, ktoré poriada predstavenia s bábkou Guignol, svojou internetovou prezentáciou alebo pri rozhovoroch s novinármi prehlasuje, že sa snaží čo najviac priblížiť tradičnému obsahu a spracovaniu hier a hneď jedným dychom uisťuje, že hry sú prispôbené modernému publiku. Tento zdanlivý rozpor tradičných hier a moderného, súčasného publika nemusí zákonite viesť k skutočnému rozkolu. Bohužiaľ väčšinou vyvoláva rozpaky. „Tradičné hry prispôbené modernému publiku všetkých vekových kategórií“ sú totiž zväčša synonymom hier, ktoré dokážu zaujať len najmenšieho detského diváka, a v ktorých Guignol splýva s ostatnými postavami. Svoje miesto nachádza v rozprávkach s primitívnou zápletkou.

Guignol du Parc Floral a iné parížske divadlá

V spolku *Guignol du Parc Floral* v Paríži tak Guignol v najrôznejších hrách nedávneho vzniku trávi dovolenku na severnom póle zachraňovaním svojich kamarátov – hudobníkov tučniakov pred lovcami; v Afrike pomáha starostovi dediny zneškodniť ježibabu, ktorá kradne obecné zvieratá; absolvuje strastiplnú cestu za svojimi kamarátmi Indiánmi na oslíkovi; pomocou dobrého draka v Číne víťazí nad zlým mandarínom; v

Medhistane sa na lietajúcom koberci vznáša nad rozzúrenými slonami a tigrami a podobne. Pre znalcov tradičných hier je však najprekvapivejšou hrou spolku *Guignol du Parc Floral* rozprávka *Striga z lesíku vo Vincennes (La sorcière du bois de Vincennes)*, kde si Guignol užíva slnečný deň s kamarátom policajtom a jeho neterou na pikniku, až kým sa neobjaví zlá bosorka. Policajt, odveký nepriateľ Guignola a zástupca svetských autorít, stojí na Guignolovej strane v boji proti novému, spoločnému nepriateľovi, ježibabe. Jean-Philippe Desrousseaux, autor vyššie zmienených hier, vo svojej odpovedi na môj email odôvodňuje pozíciu Guignola vo svojom divadle takto:

„Všetky divadlá Guignol v Paríži hrajú pre deti. Je to tradícia, ktorá pochádza z druhej polovice devätnásteho storočia, keď Parížania objavili Guignola. Publikum môjho divadla sa skladá hlavne z detí vo veku tri až desať rokov.“⁷⁹

Ďalej vysvetľuje:

„Vo väčšine mojich hier Guignol cestuje. Do krajín, ktoré sú skutočné, alebo vymyslené (ako Medhistan, fiktívna orientálna krajina). Hovorím si, že je potrebné dať publiku pozitívny obraz rozdielnosti a upevniť otvorenosť ducha u detí. Neodovzdávam žiadny „odkaz“, stále sa jedná o boj medzi tým čo je „dobré“ a „zlé“. Guignol je niekedy trochu naivnou a prostomyselnou, ale odvážnou postavou. Robí tiež hlúposti, ako deti, aby sa s ním mohli stotožniť.“⁸⁰

Jean-Philippe Desrousseaux sa pri predstavení drží hlavnej línie príbehu a často improvizuje, čím sa jeho podanie podobá na pôvodný štýl podania hier. V repertoári má len dve tradičné hry divadla Guignol: *Otrávený mušt (Le cidre empoisonné)* a *Mačka mamy Michel (Le chat de la mère Michel)*. Každý rok tvorí nové hry pre svoje divadlo a dvakrát ročne cestuje do Prahy, pretože tu necháva vyrezávať svoje bábky.

V Paríži je približne desať stálych alebo príležitostných scén divadla Guignol. Medzi najnavštevovanejšie patria *Petits Bouffons de Paris*, *Salsifis et Compagnie a Guignol et Compagnie*. Podobne ako divadlo *Guignol du Parc Floral*, všetky sa vedome zameriavajú na detského diváka rôznymi adaptáciami tradičných hier ale hlavne známých

⁷⁹ „Tous les théâtres de Guignol à Paris jouent pour les enfants. C'est une tradition qui remonte à la deuxième moitié du dix-neuvième siècle, lorsque les Parisiens ont découvert Guignol. Le public de mon théâtre est principalement composé d'enfants de trois à dix ans.“

⁸⁰ „Dans la plupart de mes pièces, Guignol voyage. Dans des pays réels ou imaginaires (comme Medhistan, un faux pays oriental. Je me dis qu'il faut donner au public une image positive de la différence et consolider l'ouverture d'esprit des enfants. Je n'ai pas de „message“ à transmettre, il y a toujours une lutte entre ce qui est „bien“ et ce qui est „mal“. Guignol est un personnage parfois un peu naïf, mais courageux. Il fait aussi des bêtises, comme les enfants qui peuvent ainsi s'identifier à lui.“

rozprávok (*Kocúr v čizmách, Červená čiapka*, atď.) a okrem poskytnutia zábavy sa niekedy snažia plniť aj výchovnú funkciu.

Théâtre Guignol Guérin, Bordeaux

V Bordeaux sa svojím umením živí už piata generácia slávnej divadelnej rodiny Guérin, ktorá sa snaží dodržiavať pôvodný lyonský repertoár divadla Guignol. Tiež sa však zameriava hlavne na detské publikum a na výchovnú funkciu bábkového divadla. Pán Philippe Guérin v odpovedi na moju otázku o postavení Guignola v ich divadle odpovedal:

„Guignol je postavou s detskou dušou, ktorá bude mať stále dvadsať rokov, a s ktorou sa dá ľahko stotožniť, pretože je zároveň figliarom aj revolucionárom, ktorý sa bije proti neprávosti vo všetkých jej formách, nech sú akékoľvek.“⁸¹

Ako sme uviedli, *Guignol Guérin* si tiež získava hlavne detského diváka. Snáď ani nie tak z vlastnej vôle; vo svojom repertoári má množstvo pôvodných lyonských hier, ktoré by mohli zaujať aj dospelých. Divadlo *Guignol Guérin* sa množstvom tradičných hier vo svojom programe značne odlišuje od parížskych divadiel, ktoré uprednostňujú vlastnú tvorbu. Zdá sa však, že aj autentické hry divadla Guignol dokážu zaujať predovšetkým detské publikum.

Divadlo si je toho vedomé a tak v roku 2002 vsadilo na netradičný experiment. Vytvorilo predstavenie, kde má Guignol takmer výlučne didaktickú funkciu. Vzniklo pod názvom *Guignol a nehody v domácnosti (Guignol et les accidents domestiques)*. V tejto hre Guignol ukazuje svojmu synovi Bobinovi veci, ktoré by dieťa nemalo robiť, ak sa ocitne doma samé, alebo ak sa rodičia nachádzajú v inej miestnosti. Kvôli veľkému úspechu bolo divadlo o rok neskôr požiadané správou regiónu o vytvorenie podobného výchovného predstavenia o životnom prostredí. Vznikla hra *Guignol a triedenie odpadu (Guignol et le tri sélectif)*, s ktorou bábkoherci divadla *Guérin* obišli desiatky pláží a námestí, a ktorá deti učí, aký odpad kam patrí a prečo je dôležité chrániť životné prostredie. Štyria bratia Guérin, ktorí dnes vedú svoje divadlo, zastávajú názor, že s Guignolom je možné hrať všetko: tradičné hry, paródie známych opier, rozprávky aj výchovné predstavenia. Osobnosť Guignola sa tu každú chvíľu mení a v konečnom dôsledku je Guignol rodiny Guérin bábkou bez skutočnej identity.

⁸¹ „Guignol est un personnage qui aura toujours vingt ans, avec une âme d'enfant et auquel on peut s'identifier facilement, car c'est à la fois un farceur et un révolutionnaire qui se bat contre l'injustice sous toutes ses formes, quelles qu'elles soient.“

Théâtre Guignol, Veigné

V divadle Jeana-Michela Guinanda, na severo-západe Francúzska, v meste Veigne, sa Guignol a Gnafron ocitajú v spoločnosti neobvyklých hrdinov. Prvý z nich je tajomný Starréglisse, Tarzanov bratanec, ktorý žije v hustom lese a hovorí lámanou francúzštinou; druhým je super-zločinec Riri Rock, oblečený do čiernej koženej bundy, so slnečnými okuliarmi a mp3 prehrávačom s veľkými slúchadlami. Na svojej ceste lesom pri záchrane Gnafrona Guignol stretá Vlka-Supermana (Super-Loulou). Vedľa týchto moderných bábok pôsobí Guignol v tkáčskom kabátiku, so svojim typickým účesom, klobúkom a skromným úsmevom ako hrdina násilím vytrhnutý zo svojho kontextu, omylom prenesený do inej doby. To u diváka môže vyvolať pocit nepatričnosti a nesúladu. Deti, ktorým sú predstavenia určené, a ktoré nepoznajú okolnosti vzniku lyonskej bábkovej hry, však tento rozpor veľmi nevnímajú.

Väčšina divadiel v Paríži a v iných francúzskych mestách (okrem Lyonu), má napriek rozdielnym prístupom k spracovaniu hier veľa spoločného. Ako sme už spomínali, všetky sa zameriavajú na detské publikum, aj keď ich, zatiaľ úplne nezrealizovaným priáním, by bolo zaujať všetky vekové kategórie. Jedná sa väčšinou o rozprávky.

Z typického, pôvodného jazyka predstavení zostalo mimo Lyonu veľmi málo. V hrách sa občas objaví slovo lyonského alebo súkenického nárečia; jedná sa však predovšetkým o veľmi známe slová, ako napríklad „gone“ (chlapec, človek), alebo „canut“ (tkáč). Jazyk sa tiež prispôbuje deťom, ktoré by mali problém nárečiu dobre rozumieť. Jazyk hier je celkovo jednoduchý, u najmenších divákov (od troch rokov) divadelníci prispôbujú tempo a úroveň reči im.

Hra väčšinou začína Guignolovým pozdravom „Dobrý deň deti!“ („Bonjour les enfants !“) a upozornením, že na pozdrav je potrebné odpovedať slovami „Dobrý deň Guignol!“ („Bonjour, Guignol !“). Bábkoherci sa tak snažia pritiahnúť pozornosť publika od prvého momentu predstavenia. Guignol sa naň každú chvíľu obracia s prosbou o spoluprácu, o radu, o informácie, na čo reagujú hlavne menšie deti, ktoré Guignola vnímajú ako čosi živé a čarovné; hry sú potom veľmi interaktívne.

Čo sa týka osobnosti bábkovej hry, Guignol v súčasných hrách pre deti na seba berie nielen rolu zabávača, ale aj vychovávateľa. Stáva sa miernym, usmievaným mravokárcom. Toto využitie Guignola určite nie je nevhodné alebo zbytočné; Guignol sa naozaj

objavoval v hrách určených deťom už od druhej polovice devätnásteho storočia a hry tiež niekedy mali výchovný charakter. Je však škoda, že väčšina divadiel Guignol nevie dostatočne zaujať dospelého diváka.

Z ostatných bábok sa v moderných detských hrách divadla Guignol pravidelne objavujú len Gnafron a Žandár. Madelon, Sudca alebo Majiteľ sú výnimkou. Guignol je zato obklopený rozmanitými rozprávkovými postavami.

Najčastejšou podobou Guignola dnešného frakofónneho divadla je teda Guignol v detských hrách. Jean-René Bouvret z bábkového divadla *Manches à Balais Korporation* v Besançone mi napísal:

„V každom prípade odmietame asimiláciu „bábok“ a „detstva“. Ale s rokmi sme začali našu produkciu smerovať k mladému publiku z ekonomických dôvodov. Je totiž veľmi ťažké „predať“ bábkové divadlo pre dospelých.“

Tradičný repertoár ustupuje stále novým hrám písaným špeciálne pre detských divákov. Ich podanie nie je pre dospelých veľmi zaujímavé. Dospelý má totiž buď túžbu stretnúť pôvodného Guignola v hre pôvodného repertoáru, s pôvodnou zápletkou, v lyonskom nárečí, ako prejav tradičného umenia istého francúzskeho regiónu, so všetkým, čo k nemu patrí; alebo sa stotožniť so živým, moderným Guignolom, ktorý by reagoval na aktuálne dianie, ako v samých počiatkoch vzniku bábky. Väčšina divadiel mimo Lyonu nič také neponúka a preto nie je schopná dospelých divákov získať.

V tejto chvíli nás možno napadne otázka, do akej miery došlo na slová Tancreda de Visana, ktoré sme citovali v kapitole o Guignolovej osobnosti, a ktoré môžeme ešte raz pripomenúť:

„Narodil sa v Lyone a len v Lyone, pred lyonským publikom, môže hovoriť s úplnou otvorenosťou... V Paríži by nevedel čo robiť a „vykorenením sa“ by mohol len stratiť svojho bystrého ducha.“⁸²

V nasledujúcej kapitole sa preto pokúsime zistiť, či divadlá v okolí Lyonu ponúkajú dnešným divákovi niečo autentickéjšie.

⁸² „Il est né à Lyon et c'est à Lyon seulement, devant un auditoire lyonnais, qu'il peut parler en toute franchise... A Paris, Guignol ne saurait que faire et, en se „déracinant“ il ne peut que perdre son esprit savoureux.“ Tancred de Visan, *Le Guignol lyonnais*, Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004, s. 18.

Divadelné spolky v Lyone

Véritable Guignol du Vieux Lyon et du Parc Tête d'Or

V Lyone nájdeme štyri stále scény divadla Guignol. Prvou z nich je *Véritable Guignol du Vieux Lyon et du Parc Tête d'Or* (*Skutočný Guignol Starého Lyonu a Parku Zlatá Hlava*). Divadlo, ktoré v tomto parku sídli už od roku 1948, vedie dnes už 84-ročná pani Yvonne Moritz so svojou rodinou. Už 60 rokov prepožičiava svoj hlas Madelon. Pani Moritz v našom telefonickom rozhovore niekoľko krát zmienila, že ich spolok hráva len hry pôvodného repertoáru, bez akýchkoľvek úprav alebo zmien. Keď som sa však spýtala na lyonské nárečie, priznala, že od neho v hrách upustili. Ich publikum je totiž tvorené predovšetkým deťmi a pani Moritz sa domnieva, že by starým lyonským a tkáčskym výrazom nerozumeli. Guignol divadla *Véritable Guignol du Vieux Lyon et du Parc Tête d'Or* má s parížskymi divadlami spoločné to, že sa zameriava hlavne na detské publikum. Jeho repertoár je však výlučne tradičný. Všetci Lyončania poznajú „Guignola z parku“ a keď rodičia sprevádzajú deti na predstavenie, dívajú sa na tú istú bábkú, ktorá pred niekoľkými rokmi v tých istých hrách bavila ich samých. Ako mi niektorí z nich potvrdili, návšteva tohoto záhradného predstavenia v nich preto vzbudzuje pocit akejsi náležitosti k Lyonu a vyvoláva spomienky na ich vlastné detstvo. U pani Yvonne Moritz je možné objednať si súkromné predstavenie pre dospelých, na vopred dohodnutú tému.

Compagnie Daniel Streble, Théâtre Guignol un Gone de Lyon

V divadle *Guignol un Gone de Lyon* (*Guignol, nezbedník z Lyonu*), ktoré sídli priamo v bývalej tkáčskej štvrti Croix-Rousse, na Boulevard des Canuts (Bulvár tkáčov hodvábu), môžeme uvidieť hry tradičného repertoáru, s pôvodnými postavami, kde Guignol zápasí s chudobou, nezamestnanosťou a nešťastím. Nie sú však určené deťom, ale dospelým.

Pri detských predstaveniach sa pán Streble inšpiruje paródiami opier a upravenými rozprávkami z 19. storočia. V detských hrách sa Guignol stáva Aladinom, Cyranom z Bergeracu či Faustom a vystupuje tiež v rozprávke o Snehulienke alebo o Kocúrovi v čižmách.

Týmto delením hier na tradičný repertoár pre dospelých a rozprávky pre deti sa spolok pána Strebleho približuje ku zvykom ľudového divadla. Okrem toho sa ale Guignol objavuje v súčasných rozprávkach pre najmenšie publikum, po boku vlkov, princezien a stríg. Pre študentov základných a stredných škôl divadlo ponúka adaptácie hier Moliera a

Racina. V divadle *Guignol un Gone de Lyon* je tiež možné zúčastniť sa večerného predstavenia pre dospelých, je však nutné ho vopred objednať. Skladá sa z troch častí. Prvou z nich je improvizácia na súčasné spoločenské a politické dianie, druhou je hra tradičného repertoáru a poslednou je satirické predstavenie Guignolovej histórie. Po každom predstavení môžu diváci obdivovať vzácnu zbierku približne 120 vystavených bábok v zákulisí. Rodina pána Strebleho sa bábkarstvu venuje už od roku 1930 a vlastní viac než 500 rukopisov hier a vyše 300 bábok.

La compagnie des Zonzons, Théâtre Le Guignol de Lyon

La Compagnie des Zonzons je divadelná skupina, ktorá vznikla v roku 1994. V roku 1998 jej vedenie mesta Lyon zverilo priestory mestského divadla, aby sa mohla plne venovať zachovávaniu tradícií a tvorbe nových hier divadla Guignol. Od roku 1998 sa teda divadelný spolok *Zonzons* zameriava na hry s Guignolom v hlavnej úlohe. Jedná sa hlavne o detské inscenácie, určené divákovi od troch rokov. Väčšina z nich je vlastnou tvorbou skupiny divadla *Le Guignol de Lyon (Guignol z Lyonu)*. Guignol sa v nich ocitá napríklad v roli farmára, ktorý deťom vysvetľuje dôležitosť ochrany životného prostredia alebo vyšetrovateľa, ktorý trestá zlodēja. V súčasnosti je jedinou tradičnou hrou v repertoári divadla *Stahovanie*. Čo sa týka detských hier, divadlo spolku *Zonzons* je podobné divadlám v Paríži či v iných mestách. Narozdiel od nich ale raz mesačne poriada predstavenie s názvom *Presse de comptoir (Noviny spoza pultu)* pre dospelých. Každý tretí piatok v mesiaci sa bábkoherci divadla *Le Guignol de Lyon* snažia naviazať na tradíciu a vtipnou formou zhrnúť udalosti uplynulého mesiaca. S novinami pred sebou Guignol číta správy a viac-menej improvizujú komentuje súčasné dianie. Podobne ako v divadle Daniela Strebleho, terčom Guignolovej satiry sa najčastejšie stávajú politické udalosti, aktuálne problémy spoločnosti a médiá. Po predstavení sú diváci pozvaní na „mâchon“, typické lyonské občerstvenie zahrňujúce bravčové údeniny, zemiakový alebo šošovicový šalát a víno Beaujolais. Spolok *Zonzons* tiež pripravuje firemné predstavenia pre dospelých na objednávku, pričom objednávateľ môže upresniť tému hry.

Théâtre La Maison de Guignol

Prvou stálou scénou divadla Laurenta Mourgueta bola kaviareň v ulici Rue Noire v Lyone. Divadlo *La Maison de Guignol (Guignolov dom)* je dnes jediným divadlom Guignol v Lyone, kde diváci nie sú usadení v klasickom hľadisku, ale za stolíkmi divadelnej kaviarne, ktorá sídli v dolnej časti ulice Montée du Gourguillon. Aj scenáristi

divadla *La Maison de Guignol* píše svoje vlastné hry pre rodinné predstavenia a detské publikum. Okrem vlastnej tvorby majú v programe takmer vždy aj hry klasického repertoáru.

Raz mesačne, vždy v piatok večer, poriadajú o pol deviatej večer zábavné stretnutie *Guignol fait l'info*. Podobne ako v divadle Daniela Strebleho, aj v divadle *La Maison de Guignol* má toto predstavenie pre dospelých niekoľko častí. Prvú z nich tvorí improvizované predstavenie o súčasnom dianí. Pred začiatkom predstavenia sa bábkari snažia zistiť aspoň základné údaje (meno, bydlisko) o každom návštevníkovi; väčšinou sa jedná o turistov. Na veľké prekvapenie divákov ich Guignol potom počas hry oslovuje menom, pýta sa ich na novinky z ich regiónu, mesta alebo štvrte a sám komentuje udalosti posledného mesiaca v Lyone a okolí. Hlavnou témou tohoto polhodinového interaktívneho predstavenia nie je len politické dianie a všeobecné sociálne problémy, ale aj komentár spoločenských a kultúrnych udalostí. Druhou časťou predstavenia je vždy adaptácia hry tradičného repertoáru, podľa pôvodného scenára. Program končí výkladom Guignolho vzniku a histórie, ktorý už ale nepodáva sám Guignol, ale herci pred scénou.

Pri našom rozhovore o bábke Guignol, bábkoherec divadla *La Maison de Guignol*, Thierry Fillon, okrem iného povedal: „Náš Guignol je tradičným Guignolom, ktorý ale reaguje na súčasné dianie. Vôbec nie je... nie je len predstavením pre deti; ak jedného dňa k tomu dôjde, je to koniec, je to smrť, skutočný Guignol umrel.“⁸³

Pri príležitosti 200. výročia vzniku bábky Guignol pripravili herci divadla *La Maison de Guignol* špeciálne predstavenie s názvom *1808, Bon Anniversaire Guignol*, určené všetkým vekovým kategóriám, ktoré bude mať premiéru v septembri 2008.

Tradičné hry divadla Guignol môžeme teda uzrieť vo všetkých štyroch zmienených lyonských divadlách, aj keď v divadle *Le Guignol de Lyon* sú veľmi zriedkavé. V divadle je *Véritable Guignol du Vieux Lyon et du Parc Tête d'Or* a *La Maison de Guignol* sú súčasťou rodinných alebo detských predstavení; v divadle *Guignol un Gone de Lyon* a *Le Guignol de Lyon* sa objavujú v rámci programu pre dospelých.

Detské publikum majú v Lyone zaujať hlavne nové hry, ktoré majú svojim spracovaním veľmi blízko k moderným rozprávkam. Technické vybavenie, prepracovaný systém osvetlenia a ozvučenia scény mestského divadla *Le Guignol de Lyon* môže

⁸³ „Notre Guignol est un Guignol traditionnel, mais qui réagit à l'actualité. Il n'est pas du tout... il n'est pas uniquement un spectacle pour les enfants; si, un jour, on y arrive, c'est la fin, c'est la mort, le vrai Guignol est mort.“

v divákovi detských hier vyvolať pocit, že sa jedná skôr o televíznu rozprávku než o bábkové divadlo.

Len dve divadlá, *La Maison de Guignol* a *Le Guignol de Lyon*, ponúkajú jedenkrát mesačne pravidelný program pre dospelých. K duchu tradície má bezpochyby najbližšie prvá časť predstavení pre dospelých, „l'impromptu de l'actualité“ (improvizácia na aktuálne dianie), kde Guignol komentuje či kritizuje rozhodnutia verejných činiteľov a vtipným spôsobom divákov oboznamuje s aktuálnym dianím. Druhá a tretia časť predstavení pre dospelých, hra tradičného repertoáru a pripomenutie Guignolovej histórie, posedenie pri lyonských špecialitách alebo prehliadka zákulisia sú skôr predstavením histórie a tradícií pre turistov. Podľa slov Thierryho Fillona sa o divadlo Guignol pre dospelých zaujímajú skôr návštevníci mesta Lyon než jeho obyvatelia.

Vďaka predstaveniam pre dospelých majú lyonské divadlá k pôvodnému Guignolovi určite bližšie než divadelné spolky na iných miestach Francúzska. Improvizácia replík a lyonské nárečie, alebo aspoň nárečové slová, sú jednoznačným prejavom zachovávanía tradície divadla Guignol. Guignol priťahujúci turistov by však mohol svedčiť o tom, že pre väčšinu Lyončanov zostal akurát milou spomienkou na detstvo a symbolom Lyonu.

Aj keď sa jedná len o malú ilustráciu, na internetovej stránke <http://www.visaville.net/guignol/interviewxlyon.html> je možné nájsť niekoľko rozhovorov, nahraných z iniciatívy Sociálneho a kultúrneho centra, v ktorých deti v roli reportérov oslovujú náhodných okoloidúcich v Lyone s otázkami o Guignolovi. Všetci opýtaní poznajú Guignola, väčšina z nich v detstve navštívila nejaké predstavenie. Guignol im pripomína radosť, smiech, tradície, symbol Lyonu. Žiadny z nich však nespomína, že by sa čo len raz zúčastnil predstavenia pre dospelých, ani čím je Guignol stále aktuálny.

Bábkové divadlo Guignol je v Lyone podľa všetkého stále prítomným kultúrnym a spoločenským javom, ktorý ale fascinuje takmer výlučne deti a turistov. Dalo by sa povedať, že dnešné predstavenia pre dospelých sú snahou o zachovanie tradície divadla Guignol, ktorej ale chýbajú nové impulzy a presvedčivosť. Časová priepasť a podoba dobráckeho lyonského súkeníka začiatku 19. storočia Guignola ukotvujú v minulosti tak pevne, že bránia dospelému publiku aby sa s ním stotožnilo. Bývalá rola hovorcu tých, ktorí sa hovoriť boja, sa zrejme vďaka dnešnému spoločenskému usporiadaniu a vnímaniu bábkového divadla vytratila. Zdá sa, že ani snahy mnohých hercov a režisérov o zasadenie Guignola do dnešnej doby nedokážu diváka zbaviť podvedomého tušenia, že sofistikované

narážky na politické dianie a síce obratný, ale jemný humor, sú len pozostatkom povestnej nebojácnosti a britkého jazyka niekdajšieho hrdinu.

Menej obvyklá podoba Guignola v súčasných hrách

Okrem jeho už zmieňovanej role baviča pre deti a symbolu Lyonu pre dospelých a turistov, sa Guignol výnimočne objavuje vo vzácnejších podobách.

Guy Baldet, Théâtre Chignolo, Le Puy Sainte Réparate

Jediným scenáristom a bábkohercom divadla *Chignolo*, ktoré sídli v Le Puy Sainte Réparate na juhu Francúzska, je Guy Baldet. Napriek južanskému prízvuku je jeho Guignol jedným z najúspešnejších vo Francúzsku.

Guy Baldet má vo svojom repertoári takmer výlučne tradičné hry, ktorých adaptácie ponúka dospelým aj deťom. Verzie hier pre deti a pre dospelých sa líšia len mierne. Je tiež jediným bábkohercom mimo Lyonu, ktorý tvorí predstavenia divadla Guignol aj pre dospelých.

Pri predstavení sa drží hlavnej dejovej línie, všetky zmeny a odklony od pôvodného scenára improvizuje na základe reakcií publika. Týmto prístupom oživuje jednu z hlavných zvyklostí bábkového divadla, ktorou sa riadili ľudoví bábkoherci ešte pred rokom 1851 a ktorá pochádza z Comedie dell'Arte. Pred zavedením cenzúry si totiž bábkári, často neznalí čítania ani písania, scenáre hier nezaznamenávali. Stačilo im pamätať si zápletku hry, zvyšok príbehu tvorili bez prípravy.

Svojim kolegom Baldet úspešne konkuruje tým, že do hier vkladá veľmi aktuálne udalosti a postavy. Pred niekoľkými rokmi sa tak v jeho verzii hry *Sťahovanie* objavila bábka policajta, ktorý vyzeral ako vtedajší francúzsky minister vnútra Charles Pasqua, známy svojím nehostinným postojom voči prisťahovalcom. Počas predstavenia tejto verzie *Sťahovania* v istej chudobnej imigrantskej štvrti mesta Marseille bol herecký výkon bábok taký presvedčivý, že pri pokuse zatknúť Guignola a jeho kamaráta Mourada - arabského imigranta v teplákovvej súprave Adidas - sa „policajt“ ocitol v paľbe pivových plechoviek a kameňov. V Baldetových predstaveniach sa objavilo (vždy v negatívnych rolách) viac politikov: Raymond Barre, Jean-Marie Le Pen, Edouard Balladur a ďalší. Hitom dnešného roku je bábka súčasného prezidenta Nicolasa Sarkozyho, s červenou tvárou a diabolskými črtami. V najnovšej verzii hre *Sťahovanie* sa objavuje scéna, kde Guignol spí na roztrhanom matraci, aby zabudol na hlad, a bábka s tvárou Sarkozyho je jeho nočnou

morou, ktorá ho budí. Fyzická prítomnosť bábok aktuálneho verejného a politického diania v divadle *Chignolo* je jedinečná⁸⁴.

Politická dimenzia divadla Guignol je pre Baldeta kľúčová, neprestajne sa objavuje aj v hrách určených deťom. A tak zatiaľ čo v takmer všetkých ostatných divadlách vo Francúzsku sa deti tešia na princezné, strigy a drakov, v divadle *Chignolo* hlasnými výkrikmi varujú Guignola pre blížiacim sa nenásytným majiteľom a smejú sa hlúpemu policajtovi. Mimochodom, hlúposť policajta Baldet vykresľuje celkom vtipným dialógom medzi žandárom a jeho nadriadeným. „Šéf“ má na sebe navlečené vrece, do ktorého ho ľst'ou dostal Guignol. Policajt sa ale domnieva, že vo vreci je Guignol, ktorý sa skrýva, a začne ho mlátiť palicou. Z vreca sa ozýva hlas nadriadeného, ale žandár stále nechápe, kde sa nadriadený schováva.

„Žandár: Kde ste?
Jeho šéf: Som vo vreci.
Žandár: Čo? Ste vo vreci s Guignolom?
Šéf: Nie, šéf je vo vreci úplne sám.
Žandár: Šéf, úplne sám, vo vreci s Guignolom.
...
Šéf: Vezmite si palicu!
Žandár: Áno, šéfe!
Šéf: Chytíme Guignola.
Žandár: Áno, šéfe!
Šéf: Dáme ho do väzenia!
Žandár: Áno, šéfe!
Šéf: Pochopili ste?
Žandár: Nie, šéfe!
Šéf: Aaaaaaach! Chytíme Guignola.
Žandár: Áno, šéfe!
Šéf: Dáme ho do väzenia!
Žandár: Áno, šéfe!
Šéf: Tak pochopili ste?
Žandár: Noooo... nie všetko šéfe.⁸⁵“

⁸⁴ Televízna satirická relácia *Les Guignols de l'Info* tiež reaguje na aktuálne politické dianie. Jej názov obsahuje Guignolovo meno a program svojou povahou naväzuje na výsmešný tón niekdajšieho pouličného divadla Guignol.

⁸⁵ „Le gendarme: Mais où êtes-vous ?

Son chef: Je suis dans le sac.

Le gendarme: Hein ? Vous êtes dans le sac avec Guignol ?

Le chef: Non, le chef est tout seul dans le sac !

Le gendarme: Le chef, tout seul, dans le sac, avec Guignol.

Väčšina divadelných skupín detom vysvetľuje čo je „dobré“ a čo „zlé“ veľmi explicitne; v divadle Chignolo deti morálnu stránku hry vnímajú podvedome. Množstvo politických narážok ich nijak neodrádza; vďaka Baldetovmu podaniu sa ľahko dovtípi, kto je kladným a kto záporným hrdinom, a spontánne sa pohoršujú nad krivdami spáchanými na slabších.

Pri predstaveniach pre dospelých Baldet používa tie isté bábk, akurát ich nazýva vlastným menom: francúzsky prezident už nie je zlým duchom, ale sám sebou. Hlavným Baldetovým cieľom pri predstaveniach pre dospelých je zapojiť Guignola do boja proti extrémnej pravici a rasizmu, ale do popredia sa dostávajú aj stále témy ako nezamestnanosť, sociálne rozdiely, krivé obvinenia, nepravosť, nespravodlivosť a zneužívanie moci.

Scéna a technické vybavenie divadla sú oproti ostatným scénam jednoduché, preto sa divák sústreďí hlavne na príbeh predstavenia. Bábk Guignol a Gnafron sú vernou kópiu originálnych maňušiek. Guignol pôsobí odvážne a svižne, jeho jazyk nie je vulgárny, ale keď sa musí brániť, ranami palicou nešetří. Proti nepravosti a všetkým autoritám vystupuje odmietavo až agresívne, čo ho miestami posúva do role večne nespokojného rebela. Vďaka Baldetovmu umeleckému talentu a takmer 40-ročnej praxi sa scény a dialógy bábok striedajú veľmi rýchlo, čo u diváka vyvoláva dojem akejsi naliehavosti a hrám dodáva rýchly spád. Baldetov Guignol sa na javisku pohybuje sebaisto a svojou vervou prevyšuje kolegov z iných kútov Francúzska. Je pravdepodobné, že povahou má Guignol divadla *Chignolo*, napriek južanskému prízvuku svojho manipulátora, spomedzi Guignolov všetkých francúzskych divadiel k svojmu dávnemu predchodcovi najbližšie.

Divadelné spracovanie hier divadla Guignol oceňujú aj mnohí divadelní kritici. Pani Margareta Nicolescu, bývalá riaditeľka Medzinárodného bábkarského inštitútu

...
Le chef: Prenez votre bâton !
Le gendarme: Oui, chef !
Le chef: On attrape Guignol.
Le gendarme: Oui, chef !
Le chef: On le met en prison !
Le gendarme: Oui, chef !
Le chef: Vous avez compris ?
Le gendarme: Non, chef !
Le chef: Ooooooh ! On attrape Guignol.
Le gendarme: Oui, chef !
Le chef: On le met en prison !
Le gendarme: Oui, chef !
Le chef: Là vous avez compris ?
Le gendarme: Eeeh... pas tout, chef.“

Dialóg je prepisom nahrávky živého predstavenia, ktoré sa uskutočnilo v Le Puy Sainte Réparate 8. marca 2007.

v Charleville-Mézières a významná umelecká režisérka tvrdí: „Guy Baldet znovu našiel ľudovú žilu francúzskej bábký.“⁸⁶ Redaktor kanadských novín *Le Soleil* Baldetovi dokonca hovorí „Guignol Baldet“: „Guignol Baldet má publikum v rukáve.“⁸⁷

Baldet prekonáva svojich konkurentov tým, že dokáže majstrovsky skĺbiť súčasnosť a tradíciu, pričom Guignolovi ponecháva jeho pravú osobnosť. Konkrétni predstavitelia svetskej moci sa menia, Guignol je stále rovnaký: dobrosrdečný chytrák, impulzívne sa búriaci proti chudobe, neprávosti a autoritám.

Louis Calaferte: Jeden bohatý, traja chudobní

Ten istý tradičný Guignol sa objavuje v jednej netradičnej divadelnej hre: *Jeden bohatý, traja chudobní* (*Un riche, trois pauvres*), od Louisa Calaferte. Túto nie príliš známou hru mali možnosť vidieť aj diváci východnej Európy, v roku 1998, v rámci turné divadelnej skupiny *Susedia zdola* (*Les voisins du dessous*) z Grenoblu.

Na internetových stránkach jeho vydavateľa⁸⁸ sa dozvedáme, že Calaferte sa narodil v roku 1928 v talianskom Turíne. Jeho rodina sa neskôr usadila v okrajovej štvrti Lyonu, kde v izolácii prežil celé detstvo a časť mladosti. Už ako trinásťročný začal pracovať v továrni na výrobu batérií, neskôr získal zamestnanie v hodvábníckom priemysle. Vo veku devätnástich rokov odišiel do Paríža s túžbou stať sa hercom; pritom pokračoval v písaní divadelných hier. V roku 1952 sa dobrovoľne vrátil do Lyonu, neskôr sa presťahoval do malej dediny Blaisy-Bas neďaleko Dijonu, kde žil aj naďalej v ústraní. Účel literatúry jeho doby podľa neho spočíval v introspekcii. Je autorom množstva divadelných hier, románov, esejí a básní. V roku 1992 získal Veľkú národnú cenu za literatúru. Umrel v Dijone, v roku 1994.

Hra *Jeden bohatý, traja chudobní*, napísaná v roku 1977 v Lyone, bola prvýkrát oficiálne publikovaná v zbierke *Zvláštny hry II* (*Les pièces baroques II*), vydanéj nakladateľstvom Hesse v roku 1994. *Jeden bohatý, traja chudobní* je hrou pre živých hercov, jedného klauna a niekoľko bábok. Hra je pomerne zvláštna. Predstavenie začína ohlušujúcou hudbou, ktorá výrazne pripomína cirkusové melódie. Len čo doznie, návštevníkov predstavenia víta na javisku bez kulís živý klaun s harmonikou: „Dobrý deň

⁸⁶ „Guy Baldet a retrouvé la veine populaire de la marionnette française.“ Georges Dupuy, Guy Baldet, Valet de maître de Guignol, *L'Express*, 1998, č. 1.

⁸⁷ „Guignol Baldet a le public dans sa manche.“ Jean St-Hilaire, Le Guignol du Chignolo: 190 ans et pas une ride !, *Le Soleil*, 22.7.2000.

⁸⁸ <http://www.editions-hesse.com/catalogue/index.php?2005/02/05/73-louis-calaferte-1928-1994>

detičky!... Ako sa máteee? ... Ja sa mám doobreee!...⁸⁹ Po chvíli sa klaunove slová opakujú: „Ako sa mááááte detičky? Ja sa mám doobreee!.....“⁹⁰ Po zdanlivo veselom úvode však všetok optimizmus diváka rýchlo prejde. Len čo klaun odíde, na tmavej scéne sa objaví sklúčený muž. V ruke nesie tabuľku s nápisom „CHCEM, ABY SO MNOU NIEKTO HOVORIL“⁹¹. Vzápätí sa na diváka spustí lavína krátkych monológov, dialógov, scénok a momentov vytrhnutých z každodenného života, oprostých od všetkých okolností a prezentovaných v celej ich surovosti.

Pre ilustráciu môžeme spomenúť názorný príklad: v prvom monológu sa objavuje mladá žena. Jej jedinou replikou je slovo „mama“ (maman), vyslovené približne päťdesiat krát za sebou, zakaždým iným spôsobom, so stupňujúcou sa nástojčivosťou a intenzitou. Scéna končí posledným dlhým výkrikom, letiacim kamsi do diaľky, až kým dievčinu nepohltí tma. Vzápätí nasleduje čudesné défilé rýchlo sa striedajúcich scén a hercov, ktorí v každej scénke hrajú rolu niekoho iného. Divák pozoruje skupinu ľudí, ktorá sa chystá zatknúť a zmasakrovať nevinného človeka; ženu, ktorá chce ľuďom na ulici povedať čosi dôležité ale nik ju nepočúva; hrubého šéfa a bojazlivého podriadeného; majiteľa a nemajetného; ženu ktorá sa snaží prehlásiť výčitky svedomia; jedného bohatého a troch chudobných, ktorí sa k nemu nemôžu priblížiť; dav, kde každý kričí „ja!“; herca v roli chlapca, ktorý sestre cituje z vulgárnej hádky rodičov; dvoch mužov, ktorí zrejme z nedostatku iných tém rozprávajú stále o počasí a banalitách; a mnohých ďalších.

Túto záplavu srdcervúcich momentov niekoľko krát pretne nemenej znepokojujúca scéna bábkového divadla. Z tmy sa vynorí kulisa, v jej okne Guignol, jeho palica a ešte jedna bábka. Jej identitu určuje názov scény, pripevnenej na kulise. Scéna bábkového divadla spočíva v tom, že Guignol celou svojou silou mláti po hlave druhej bábky palicou a pritom odrieka svoje zaklínadlo:

„Karibu a bosorku
tu máš tu máš na kostru
Karibu a bystrušku
tu máš tu máš na kostru!“⁹²

⁸⁹ „Bonjour les p'tits enfants !... Çà vââ ?... Moâ çà vââ !...“, Louis Calaferte, *Un Riche Trois Pauvres*. In *Les Pièces baroques II*. Editions Hesse, 2004, s. 297.

⁹⁰ „Çà vââ les p'tits enfants !... Çà vââ ?... Moâ çà vââ !...“ Louis Calaferte, *Un Riche Trois Pauvres*. In *Les Pièces baroques II*. Editions Hesse, 2004, s. 297.

⁹¹ „Je veux qu'on me parle“, Louis Calaferte, *Un Riche Trois Pauvres*. In *Les Pièces baroques II*. Editions Hesse, 2004, s. 298.

⁹² „Caribou et carabosse
Et v'lan et v'lan pour tes nonosses !

Guignol tak postupne zbije vojenského diktátora, politika, sudcu, smrť a biskupa. Okrem týchto scén, kde palicou prevychováva zástupcov autorít a bojuje proti neodvratnej smrti, sa Guignol v hre už nikde neobjavuje. Scény s Guignolom prichádzajú náhodne; explicitnú súvislosť medzi bezprostredne končiacou alebo naväzujúcou scénou by sme nenašli. Celou hrou sa ale tiahne viac či menej zreteľný pocit hnevu a vzbury proti niečomu, čo nie je fyzicky prítomné, ale bráni ľuďom v šťastí. Práve scény, kde Guignol používa palicu majú pravdepodobne umožniť hercom aj divákovi uvedomiť si a prežiť svoju do podvedomia zatlačanú zlosť a rebéliu voči tomuto neviditeľnému zlu a prostredníctvom bábkou vykonať krutú pomstu na pôvodcoch utrpenia.

Guignol je teda v hre *Un riche, trois pauvres* bábkou oprostou od svojej dobromyseľnej, priateľskej až naivnej povahy. Vidíme len jeho hrubú stránku. Calaferte bezpochyby spoznal Guignola v Lyone a vo svojej bizarnej hre mu prisúdil výraznú rolu neľútostného a škodoradostného vykonávateľa odvety. Aj keď sa môžeme domnievať, že pred cenzúrou svoju prostosť a palicu Guignol príliš nekontroloval, jeho rola v tejto hre je určite jedna z najdrsnejších. V kontexte existencialistickej až absurdnej hry, v ktorej sa v pochmúrnom prostredí miesi čierny humor s najrôznejšími emóciami, vyznieva jeho akt pomsty zvlášť kruto.

Philip Ségura, Philippe Pasquini: Blabla alebo ako vyrobiť človeka

V celkom novej pozícii sa lyonský Guignol ocitá v hre *Blabla alebo ako vyrobiť človeka* (*Blabla ou comment fabriquer un homme*), vytvorenou súčasnými francúzskymi umelcami Philipom Ségurom a Philippom Pasquinim.

Hra je určená dospelým. Jej dej začína vojnou medzi sádrovými hlavami budúcich bábok a plastovými hlavami bábok divadla Guignol. Sádrových hláv na javisku stále pribúda, pretože umelec vyrába stále nové. Pri každej novej vyrobenej hlave sa umelcov pomocník búri a vyhráža sa bitkou, vojnou a ničí sádrové hlavy. Umelec a pomocník sú živými hercami, ktorí sa pripravujú na boj. Konkrétne slová prestávajú mať význam, z jazyka ostáva len „blabla“. Bábkou čakajú na vojnu medzi umelcom a pomocníkom, zavesené dole hlavou na šnúre na bielizeň, ktorá sa tu nazýva „šnúra na hlavy“.

Caribou et carabosse

Et v'lan et v'lan pour ta carcasse !“, Louis Calaferte, *Un Riche Trois Pauvres*. In *Les Pièces baroques II*. Editions Hesse, 2004, s. 305, 315, 322, 341 a 344.

Vo svojom komentári k hre mi pán Ségura napísal, že zobrazuje konflikt medzi stále novými, spoločnosťou „vyrábanými“ osobnosťami, ktoré nimi v skutočnosti nie sú, a bytosťami, ktoré sú ozajstným mýtom. Zatiaľ čo sádrové hlavy falošných bábok sú veľmi krehké, plastové hlavy bábok divadla Guignol sa nedajú rozbiť. Hra spochybňuje oprávnenosť ľudskej reči a je kritikou násilného vytvárania falošných vzorov. Množstvo rozpracovaných a nedokončených bábok na scéne zároveň stavia do popredia otázku vzťahu medzi bábkarom a bábkou.

V dráme *Blabla alebo ako vyrobiť človeka* Guignol nič nehovorí, zosobňuje tichý symbol tradičných hodnôt a vzťahov. Pri bližšom skúmaní tejto na prvý pohľad ťažko uchopiteľnej a veľmi abstraknej hry odhalíme, že vojnou proti „sádrovým hlavám“ a klamstvu, ktoré stelesňujú, sa Guignol predsa len približuje k jednej svojich pôvodných rolí: je bojovníkom proti falošným vzorom.

V závere hry Guignolova hlava stále visí na „šnúre na hlavy“, čakajúc na vojnu medzi umelcom a jeho sluhom. Pohľad na ňu silno pripomína pohľad na šibenicu. Neúplnosť bábok posobí znepokojujúco a núti diváka klásť si ďalšie a ďalšie otázky o usporiadaní dnešnej spoločnosti a úlohe bábkového divadla.

Pierre-Alain Rolle: Kde sme!

Naším posledným zastavením pri skúmaní pozície bábkky Guignol v súčasnom divadle bude švajčiarska divadelná skupina *Guignol na kolieskach* (*Guignol à Roulettes*). Jej divadlo s rovnakým názvom bolo založené v roku 1982 vo Fribourgu. Odvtedy vytvorila 17 bábkových hier, ktoré odohrala na početných turné vo Švajčiarsku a vo Francúzsku.

Jej spoluzakladateľ, scenárista a bábkoherec Pierre-Alain Rolle sa inšpiroval lyonskou tradíciou a podľa vzoru Guignola vytvoril novú, modernú bábku, ktorá reaguje na problémy dnešnej doby. Jej meno, „Mr Spitch“ (Pán Spitch), je slovnou hračkou odvodenou od anglického slova „speech“ (prejav). Svojou výrečnosťou a živým vystupovaním Mr Spitch pripomína ľudových zvolávačov pouličného a jarmočného divadla.

Tento moderný Guignol, ktorého jeho tvorca Pierre-Alain Rolle nazýva aj „le nouveau zéro des temps modernes“ (nová nula modernej doby), slovnou hrou na výraz

„nouveaux héros“ (nový hrdinovia), vystupuje v hre *Kde sme!*⁹³ (*On est où !*), ktorú divadlo *Guignol à Roulettes* prvý krát uviedlo v roku 2004. Hra je určená dospelému publiku a mládeži. Bude určite zaujímavé na chvíľu sa u nej zastaviť a porovnať novodobého hrdinu Mr Spitcha s bábkou, podľa ktorej bol vytvorený.

Kto je Mister Spitch

Spitch je mladý rapper, oblečený do čiernych nohavíc a červeného trička, s čiernou čiapkou na hlave. Nesúmerná tvár, široký nos, ešte širší úsmev a celkové umelecké poňatie pôsobí na diváka príjemne. Zvláštnosťou hry je, že bábkoherec je stále prítomný na scéne, hrá rolu bábky a zároveň svoju vlastnú rolu. Prvé dejstvo začína tým, že Spitch vyjednáva s bábkohercom, ktorý ho vedie, svoje „pracovné podmienky“. Napriek veľmi sebedovomému vystupovaniu Spitch občas akoby nevedomky odhalí svoju detskú stránku:

„Bábkoherec: Na scénu, Mr Spitch, na scénu prosím.

Spitch: Nemôžem, chlapče ! Ešte som si nenavliekol ponožky! Moje najstaršie fetišistické ponožky,

upletené s láskou! Špeciálne upletené pre moje maličké nožičky. A okrem toho, nemakám

naboso. Chceš moju smrť či čo?⁹⁴

Vzápätí sa dozvieme, že Spitch sa živí ako pouličný umelec:

„Bábkoherec: Prvá scéna, ktorú pre Vás budeme hrať, kvalitné publikum, sa odohráva na mieste zvanom nádražie, miesto príchodov a prechodov všetkých čias. Práve tu Mr Spitch používa svoju neodvratnú chvastavosť a silu svojho tela vytesaného tancom. To aby zarobil na každodennú stravu.“⁹⁵

⁹³ Hra *On est où* nikdy nevyšla knižne. Jej text je voľne k dispozícii k stiahnutiu, na internetových stránkach divadla *Guignol à Roulettes*: <http://www.guignol.ch/spectacles/spitch/texte.pdf>, vo formáte pdf.

⁹⁴ „Le montreur: En scène, Mr Spitch, en scène je vous prie.

Spitch: Je peux pas, mec ! J'ai pas fini d'enfiler mes chaussettes ! C'est mes plus vieilles chaussettes

fétiches, tricotées avec amour ! Spécialement tricotées pour mes tout petits petons. Et pis, je bosse pas pieds-nus. Tu veux ma mort ou quoi ?“, s. 1.

⁹⁵ „La première scène que nous allons interpréter pour vous, public de bonne qualité, se déroule dans le lieu-dit la gare, de tous temps lieu d'arrivée et de passage. C'est là que Mr Spitch fait usage de son imparable jactance et de la force de son corps sculpté par la danse. Ceci afin de récolter sa quotidienne pitance.“, s. 2.

Tvorca a manipulátor bábk, Pierre-Alain Rolle, o Spitchovi tvrdí, že je veselým a neskrotným provokatérom, ktorý sa rád zabáva; napriek roztopašnosti však dokáže v potrebnej chvíli pôsobiť dôveryhodne a seriózne.

Spitchov jazyk

Spitchov prejav je veľmi uvoľnený a neviazaný. Zjednodušuje slová a vetné konštrukcie a používa hovorové výrazy:

„Ok man, **respiiiiire** !“⁹⁶

„**Ch’uis** là.“⁹⁷

„Surtout, **cache pas** ton enthousiasme !“⁹⁸

„**Ouais, ouais.**“⁹⁹,

„**i’z’ont pas** eu le temps de finir la peinture ?“¹⁰⁰,

Jeho repliky sú popretkávané slangovými výrazmi:

„Je **bosse** plus dans ces conditions.“¹⁰¹,

„T’es **ouf** ou quoi ?“¹⁰²,

„Le **pèze** n’aura pas toujours le dernier mot.“¹⁰³,

„Salut les **meuf** !“¹⁰⁴,

„Ch’**causerais** bien avec vous, madame, mais faut que j’fasse mon show pour **gagner ma croûte.**“¹⁰⁵,

„... ça marche **à donf** !“¹⁰⁶,

„Arête, tu me **fous la trouille.**“¹⁰⁷,

„C’est top ta **teuf** !“¹⁰⁸,

„Je **capte** rien.“¹⁰⁹.

Autor do scenára zakomponoval tiež veľké množstvo anglicizmov:

96 „Ok človeče, ukludni sa!“ , s. 1.

97 „Som tu.“ , s. 3.

98 „Hlavne neskrývaj svoje nadšenie!“ , s. 3.

99 „Áno, áno.“ , s. 5.

100 „Nemali čas dokončiť obraz?“ , s. 13.

101 „V takýchto podmienkach už **nemakám.**“ , s. 1.

102 „Si **šibnutý** alebo čo?“ , s. 2.

103 „**Peniaze** nebudú vždy mať posledné slovo.“ , s. 2.

104 „Ahoj **ženy!**“ , s. 3.

105 „Naozaj by som sa s Vami **rozprával** ale musím robiť show aby som **zarobil na chlieb.**“ , s. 5.

106 „**Úplne** to funguje!“ , s. 8.

107 „Prestaň, **naháňáš mi strach.**“ , s. 11.

108 „Tvoja **párty** je super!“ , s. 13.

109 „Ničomu **nerozumiem.**“ , s. 20.

„Ch’uis **un globe-trottoir**, ch’fais mon spectacle **open air** dans la gloire, Aaa... dans la gare.“¹¹⁰

„Salut **man** ! Salut **woman** !“¹¹¹

„Toi, t’as pas le **look** de la **Spitch-groupie** !“¹¹²

„C’est quoi ton **job** ?... Moi, je travaille qu’avec du **cash** et j’veux la moitié d’avance.“¹¹³

Zdroje komična v hre *Kde sme!*

Okrem toho, že slangové a anglické výrazy vyvolávajú smiech často samy o sebe, k zábave divákov prispievajú nečakané narážky na aktuálne témy:

„Bábkoherec: Odkry sa! Sú tu dámy.

Spitch: No teda, chlapče! Hneď Ťa zastavím. Som umelec! Mám princípy! Nerobím v **chipendale!**¹¹⁴ (Chippendales je známa americká skupina striptérov, ktorá poriada predstavenia pre ženy.)

„Doktor OUF: To moja kresťanská výchova mi spôsobila traumu. Pätnásť rokov štúdia, **pätnásť rokov rokov terapie, stáží osobného rozvoja, kognitívnej terapie, muzikoterapie, kuchyňoterapie, paličkoterapie**, - ukl’udňuje ma, keď o tom hovorím – **holistickej terapie, kalifornskej masáže** – ách tá bola príjemná! – **relaxácie, sofrológie**,...“¹¹⁵

Okrem Mr Spitcha vystupuje v hre ešte niekoľko bábok. Mená niektorých z nich sú argotickými výrazmi alebo príznakovými menami, podobne ako meno Mr Spitch. Psychológ, doktor „OUF“ je prekrúteným výrazom slova „fou“ (blázon). Veľmi príznačné priezvisko má tiež sofistikovaná Marta Gratin, z prestížnej umeleckej galérie. „Gratin“ je argotickým výrazom pre vysokú spoločnosť, bohatú triedu či aristokraciu. Pre Mr Spitcha je jej meno vďačným prameňom slovných hier:

„On va pas **tourner autour du plat à gratin**.“¹¹⁶, alebo:

„Eh, Marta ! C’est top ta teuf ! **Mais il est où le gratin** ?“¹¹⁷

¹¹⁰ „Som svetobežník, svoje predstavenie na voľnom priestranstve robím v sláve... Aaa... v nádraží.“, s. 3.

¹¹¹ „Ahoj muž! Ahoj žena!“, s. 4.

¹¹² „Ty nevyzeráš ako Spitchova obdivovateľka!“, s. 5.

¹¹³ „Čo je tvojou prácou?... Ja pracujem len s hotovosťou a chcem polovicu dopredu.“, s. 6.

¹¹⁴ „Le montreur: Découvre-toi ! Il y a des dames.

Spitch: Oh là, mec ! Je t’arrête tout de suite. Ch’uis un artiste, moi ! J’ai des principes ! Je fais pas dans le chipendale.“

¹¹⁵ Dr OUF: „C’est mon éducation chrétienne qui m’a traumatisé. Quinze ans d’étude, quinze ans de thérapie, stages de développement personnel, thérapie cognitive, musicothérapie, cuisinothérapie, macramothérapie, - ça me calme quand j’en parle - thérapie holistique, massage californien – ah ça c’était bien ! - relaxation, sophrologie, ...“ s. 18.

¹¹⁶ Doslova: „Nebudeme chodiť okolo zapekacej misky.“, v prenesenom význame „Nebudeme chodiť okolo horúcej kaše.“, s. 6.

¹¹⁷ „Hej Marta! Tvoja párty je super! Ale kde je smotánka?“, s. 13.

Sama Marta Gratin na jeho hru pristupuje, keď na poslednú otázku odpovedá:

„Cher Mr Spitch, **tout le gratin est chez Marta** !“¹¹⁸

Okrem toho sa v hre objavuje množstvo ďalších slovných hier. Pre Spitcha sa galéria súčasného umenia, „Une galerie qui fait dans l’art contemporain“, stáva

„Une galerie qui fait dans l’art euh... **content pour... Rien**“¹¹⁹,

galériou umenia spokojného s Ničím; čo je zároveň narážkou na oprávnenosť a kvalitu dnešného abstraktného umenia.

Ďalším príkladom hry so slovami môže byť dialóg Choblera a Spitcha:

„Mr Chobler: Dans quel domaine travaillez-vous ? **Dans l’art**?

Spitch: Oui, parfois je rentre **dans le lard**.“¹²⁰

K zábave čitateľov či divákov tiež prispievajú zveličenia a nečakané prirovnania, ktoré Spitch používa. Orphélii vyznáva lásku pompéznym tónom:

„Bellissima! Vyznávam Ti žiaru môjho požiaru. Už tak horím láskou k Tebe, že sa obávam, aby som neprispel k otepľovaniu planéty.“¹²¹

Podobných príkladov by sme v hre našli neúrekom. Spitchov jazyk je veľmi aktuálny. Množstvo hovorových, slangových a anglických výrazov ho upevňuje v roli mladého rebela dnešnej doby. Podobne ako tradičný Guignol využíval tkáčske a Lyonské nárečie, dnes Spitch používa jazyk dospievajúcich ľudí, aby si naklonil publikum. V hre typickej pre tradičné divadlo Guignol, *Stahovanie*, sme videli, že väčšina úsmevných momentov má pôvod v slovnej komike. O hre *Kde sme!* môžeme tvrdiť to isté.

Aké príhody Spitch prežíva, ako na ne reaguje a čo symbolizujú

Hra *Kde sme!* má osem dejstiev. Takmer v každom z nich Spitch stretáva niekoho nového. V prvom dejstve je na scéne len bábkoherec a Spitch, v druhom sa k nim pridá

¹¹⁸ „Drahý Mr Spitch, celá smotánka je u Marty!“ , s. 13.

¹¹⁹ „Galéria, ktorá robí v umení mmm... spokojného s Ničím.“ , s. 8.

¹²⁰ Doslova: „Mr Chobler: V akej oblasti pracujete? V umení? Spitch: Ano, niekedy sa pobijem.“ , s. 14.

¹²¹ „Bellissima ! Je te déclare la flamme de mon incendie. Je brûle déjà tellement d’amour pour toi que je flippe d’augmenter le réchauffement de la planète.“ , s. 8.

Cindy, Spitchova asistentka, ktorá vyberá dobrovoľné príspevky od okoloidúcich na nádraží.

Marta Gratin

V treťom dejstve Spitch stretáva Martu Gratin, ktorú sme už spomínali. Marta je riaditeľkou „*Galérie súčasného a bio umenia v Ženeve*“¹²². Pri vstupe na scénu telefonuje s istým Artiem, ktorému sa zveruje so svojou túžbou nájsť novú hviezdu jej umeleckého projektu, ktorý by mohol pojednávať o „integrácii chudáka do súčasnej umeleckej krajiny“¹²³. Martin štýl vyjadrovania a jednania uhladený, v do očí bijúcom rozpore so Spitchovým. Keď dotelefonuje, omylom zakopne o Spitcha, ktorý spí. Na Martu zapôsobí, že tento mladý chudobný muž leží na zemi; považuje to za prejav jeho originality. Keď Spitch prehovorí, Marta je očarená jeho „autenticitou“ a „poéziou“ a ponúkne mu pracovné miesto v galérii. Na dôkaz dobrej vôle mu daruje peniaze. Prekvapený Spitch má z nečakaného prilepšenia obrovskú radosť: „Oooch! Uštipnite ma, snívam! Najvyšší honorár roku!“¹²⁴

Stretnutie Spitcha s Martou Gratin nás uistí v tom, že Spitch sa nachádza v ťaživej materiálnej situácii. Keď mu Marta Gratin ponúkne prácu v renomovanej galérii a štedrý preddavok, Spitch s nadšením prijíma. Jeho správanie je v tej chvíli logické a očakávateľné. Avšak posledné slová, ktorými Spitch scénu uzatvára, svedčia o jeho prefíkanosti a o tom, že kvôli peniazom by snád' pristal aj na sexuálne dobrodružstvo s Martou: „Som si istý že len inventárom od jej tangáčov po jej maskaru by som mal postarané o rozpočet do konca roku.“¹²⁵ Marta Gratin ako zástupca vyššej spoločnosti konfrontuje Spitcha s umením a bohatstvom. Vidinu svetlej budúcnosti Spitch s nadšením víta. Scénka je zároveň výsmechom snobizmu a pokryteckých obdivovateľov všetkého módného.

Orphélie Spring

Po Martinom odchode na scénu prichádza krásna blondína Orphélie Spring. Spitch sa do nej na prvý pohľad zamiluje. Modernou básničkou jej hneď vyzná lásku a snaží sa s ňou nadviazať rozhovor: „Ty, miss, si najkrajšia zo všetkých slečien, a to som ich už videl

¹²² „*The contemporary bio art gallery of Geneva*“, s. 13.

¹²³ „*L'intégration du pôvre dans le paysage artistique contemporain*“, s. 5.

¹²⁴ „*Oh là ! Pincez moi, je rêve ! Le plus gros cachet de l'année !*“, s. 6.

¹²⁵ „*Ch'suis sûr que rien qu'à faire l'inventaire de son string à son rimmel, j'arrive à boucler mon budget jusqu'à la fin de l'année.*“, s. 6.

a spoznal mnoho...¹²⁶ Ďalej sa pýta sa jej na meno a prácu, chváli sa novým angažmá v galérii a pozýva ju na večerné rande. Orphélie sa celý čas len smeje, čo si Spitch vysvetlí ako znak sympatií a súhlasu a šťastný sa vracia do práce. Keď Orphélie ostane sama, so smiechom konečne prehovorí: „Nehovorím po francúzsky...“¹²⁷

Krátke stretnutie Spitcha a Orphélie môžeme vnímať ako narážku na dnešné rýchlo vznikajúce partnerské vzťahy, v ktorých sa muž snaží získať ženu všetkými možnými prostriedkami, hlavne svojím sebavedomým vystupovaním, vystatovaním sa a lichôtkami, len na základe jej výzoru a bez toho, aby ju čo len trochu poznal.

Luciano Lucifero

V nasledujúcom piatom dejstve sa Spitch za peniaze od Marty rozhodne dopriať si večeru v reštaurácii so svojou pomocníčkou Cindy. Majiteľom a čašníkom v jednej osobe je Luciano Lucifero, diabol, ktorý má nielen dve mená, ale aj dve tváre. Polovica tváre, ktorá stelesňuje Luciana sa pokrytecky usmieva a je otočená k Spitchovi; druhá, Luciferova polovica je hrozivejšia a díva sa smerom k publiku. Luciano Lucifero so silným talianskym prízvukom svojim hosťom ponúka netypické menu: „zelenšiu trávu“, „bielejší prášok“ a „halucinogénnejšie šampiňóny“ a to dokonca zadarmo. Spitch rýchlo pochopí o čo sa jedná a razantne odmieta; videl už „príliš mnoho plameňov vyhasnúť šťastím v prášku“¹²⁸. Luciano Lucifero predstiera pochopenie a ponúkne hosťom obyčajnú pizzu. Cindy sa do nej pustí skôr, ako jej v tom Spitch dokáže zabrániť. O chvíľu sa Cindy začne zle cítiť, Spitch ju odnáša z reštaurácie a stará sa o ňu. Diabol za nimi kričí a odrieka svoju hrôzostrašnú básničku o Bohu, v ktorého sa dá veriť aj keď je neviditeľný, o démonoch a ľudskej duši.

Posolstvo tejto časti je celkom zreteľné. Droga priťahuje potenciálnych záujemcov svojou krajšou stránkou, tým, čo je na prvý pohľad vidieť. Diabolský hostinský ponúka novým klientom „jedlo“ zadarmo, rovnako ako priekupníci ponúkajú novým klientom zadarmo prvú dávku. Napriek hladu si Spitch dobre uvedomuje riziká situácie a nenechá sa otrávenou pizzou zlákať.

¹²⁶ „Toi la miss, t'es la plus belle des demoiselles, Pourtant, j'en ai vues, j'en ai connues, à la pelle...“

¹²⁷ „Je france pas parrle ...“, s. 9.

¹²⁸ „J'ai vu trop de flammes s'éteindre avec du bonheur en poudre.“, s. 11.

Mr Chobler

S Choblerom sa Spitch zoznamuje na raute v galérii Marty Gratin. Spitch v ňom spozná slávneho politika, ktorého nemá rád. Spitch ho ironicky oslovuje familiárnym „Blochi“, a robí narážky na jeho politickú orientáciu: „Ja pôjdem doľava, ty pojdeš doprava.“¹²⁹ O chvíľu ho obviní z falošnosti, z toho, že odťrha chlieb chudobným od úst a začne ho biť so slovami: „To je za starobné poistenie! A toto za zdravotné! A toto za nezamestnanosť! Bolí to, čo?“¹³⁰ Po poslednom údere Chobler spadne na zem a už nevstane. Na scénu vtrhne policajt Keuf a Spitcha násilím zatkne.

Chobler je slovnou hračkou mena známeho švajčiarskeho politika Christoha Blochera, bývalého ministra vnútra, ktorý ostro vystupuje proti Európskej únii, imigrácii, a akejkol'vek sociálnej podpore štátu občanom. Kvôli výrazne pravicovým názorom je prirovnávaný k francúzskemu Le Penovi. Spitch ho zrejme nestretáva na výstave umenia náhodou. Blocher je zberateľom obrazov maliara Alberta Ankera, označovaného za švajčiarskeho národného umelca, a poriada jeho výstavy. Anker zobrazoval jednoduchých dedinských ľudí a remeselníkov; vrstvu, s ktorou Blocher pôvodne vytvoril svoju pravicovú stranu. Spitch na Blochera reaguje veľmi ostro, po krátkej hádke ho napadne a zabije.

Dr OUF

Spitchovo zatknutie bábkoherca okomentuje slovami: „Hodný svojho štatútu guignolovského hrdinu sa Mr Spitch nechal zatknúť žandármi.“¹³¹ Policajt Spitcha najskôr zavedie ku psychiatrovi. Psychiater sa volá OUF („ouf“ je argotickým výrazom pre „fou“ – blázon). V ambulancii má doktor množstvo ampuliek s liekmi, ktorých názvy pripomínajú známe psychofarmaká. Počas konzulácie sa nimi sám napcháva. Spitcha sa pýta na mamu a na ženy, pričom vyjde najavo, že oňho samého nikdy nemala žiadna záujem. V závere sa u toho Doktor psychicky sa zrúti. Spitcha odvádza policajt do väzenia.

Scénu u psychiatra môžeme interpretovať ako paródiu na dnešných psychiatrov, ktorí stále hľadajú pôvod pacientových problémov v jeho rodičoch, zmieňujú všetky možné moderné terapie, sú nekompetentní a sami potrebujú pomoc. Scenárista tu tiež poukazuje na to, že psychofarmaká neriešia skutočný problém; napriek ich užívaniu sa

¹²⁹ „Moi, ch'prends à gauche, toi, tu vas par la droite.“, s. 14.

¹³⁰ „Et ça c'est pour l'AVS ! Et ça pour l'assurance maladie ! Et ça pour le chômage ! Ça fait mal, hein ?“, s. 15.

¹³¹ „Digne de son statut de héros guignolesque, Mr Spitch s'est fait arrêter par la maréchaussée.“, s. 16.

psychiater cíti čím ďalej tým horšie. Spitch všetky lieky odmieta a odrádza psychiatra od ich užívania.

Keuf

„Keuf“ je slangovým označením policajta. Po návšteve u psychiatra zavrie policajt Keuf Spitcha do väzenia. Zatiaľ čo Spitch potichu vedie svoj nostalgický monológ a sťažuje sa na nedostatok spravodlivosti, Keuf naňho kričí. Spitcha chce umlčať vyhrážkami, vulgárnymi nadávkami a nakoniec dokonca elektrickým prúdom.

Táto krátka scéna vykresľuje a ostro kritizuje zneužívanie moci zo strany policajtov.

Víla Jabsinthe

Jabsinthe, zelená víla, má podobne ako ostatné bábkové meno odvodené od slangového výrazu. „Fée verte“ (zelená víla) je totiž synonymom pre absint. Zjaví sa vo väzení, omráči policajta a vyslobodí Spitcha, ktorý sa dozvie, že Jabsinthe je jeho kmotrou.

Absintová víla prináša v závere hry tému alkoholu, vďaka ktorému sa Spitch oslobodí z väzenia a znovu nadobúda stratenú slobodu. S jej pomocou dokonca premení bábkoherca na bábkú a cíti sa byť v divadle pánom.

Takmer každá báбка konfrontuje Spitcha s konkrétnym spoločenským javom, ktorý je v dnešnej dobe nositeľom alebo vykonávateľom moci. Marta Gratin evokuje umenie a bohatstvo, Orphélie Spring zvädzanie, Luciano Lucifero drogy, Chobler politiku a konkrétne extrémnu pravicu, Dr OUF bláznivých psychiatrov, Keuf políciu, víla Jabsinthe alkohol. Mr Spitch s nadšením akceptuje peniaze aj zvädzanie, drogami a moderným umením však pohárda. Proti extrémnej pravici bojuje násilím, psychiatra utešuje. Proti policajtovi sa márne bráni. Záver nie je natoľko jasný, aby sme zistili, či bol absint len splnením Spitchovho posledného prania a naďalej sa nachádza vo väzení, alebo či sa v závere príbehu nachádzame v rozprávke, kde opitá, veselá a milá víla Spitcha skutočne vyslobodí.

Mr Spitch a tradičný Guignol

Mr Spitch je, rovnako ako Guignol, maňuškou. Je tu však istý rozdiel v prevedení. Ako sme už spomenuli, v hre *Kde sme!* je bábkoherec viditeľnou súčasťou predstavenia a

má svoju vlastnú rolu. V niektorých scénach pohybuje po javisku s bábkami, neskrýva sa za kulisu.

Spitch a Guignol sú na prvý pohľad veľmi odlišní. Guignol v starodávnom hnedom kabátiku so zlatými gombíkmi, Spitch v červenom tričku a rapperskej čiapke. Guignol je dospelý, ženatý, Spitch dospievajúci chlapec. Guignol je stelesnením niekdajšieho lyonského robotníka, Spitch je moderným švajčiarskym pouličným umelcom.

Obaja však majú niekoľko vecí spoločných:

Ich zamestnanie je vždy len provizórne, majú obavy z nezamestnanosti. Obaja sú chudobní a každý deň musia bojovať o svoju existenciu.

Obaja rozprávajú jazykom prostredia, v ktorom vyrastali. Zároveň je u oboch jazyk najdôležitejším prameňom komična.

Čo sa týka témy, u Spitcha nájdeme niekoľko oblastí, ktoré Guignol, podľa hier, ktoré sa zachovali, nikdy nezmieňuje: umenie, psychiatriu alebo drogy. Ostatné témy a dokonca aj postoje k nim majú však veľmi podobné (peniaze, polícia, politika, alkohol). Guignolovým a Spitchovým najväčším problémom je, ako zarobiť alebo inou cestou získať dostatok peňazí. Obaja sa snažia utiecť pred políciou, ktorá ich chce, podľa nich neprávom, zadržať a bojujú za spravodlivosť. Obaja veľmi razantne vystupujú proti autoritám štátu: Guignol proti úradníkom, advokátom a sudcovi, Spitch proti politikovi extrémnej pravice. Guignol trávi väčšinu voľného času s Gnafronom v krčme pri víne, Spitch siaha po silnejšom absinte. Najvýznamnejšou spoločnou črtou Guignola a Spitcha je to, že obaja reagujú na aktuálne problémy svojej doby, odmietajú prijať všetko, čo spoločnosť od nich vyžaduje a ich vzpurná povaha im nedovoľuje sa zmieriť s nespravodlivosťou.

Zistili sme teda, že Guignol sa okrem pre dnešok typických hier pre deti v Paríži a inde vo Francúzsku a príležitostných hier pre dospelých v Lyone objavuje aj v niekoľkých menej obvyklých hrách. V divadle Guy Baldeta sa miesi veľmi tradičná povaha Guignola s aktuálnym dianím. Louis Calaferte Guignola zakomponoval do svojej hry *Un riche, trois pauvres* ako ikonu pomsty trestajúcej falošné authority, ktoré sú príčinou ľudského utrpenia. V hre *Blabla ou comment fabriquer un homme* je Guignol symbolom pretrvávajúcich hodnôt, ktoré musia bojovať so stále vznikajúcimi povrchnými a nepravými osobnosťami, ktoré nám médiá vnucujú. Pierre-Alain Rolle zasadil svoju novú rebelskú bábkou do nového, dnešného prostredia a necháva ju, po vzore Guignola, upozorňovať na nové nástroje moci, ktoré hýbu dnešnou spoločnosťou.

Guignol v kontexte iných dobových bábok

Guignolovi francúzski súčasníci

Lafleur

Približne v rovnakom období, keď sa v Lyone objavil Guignol, sa v meste Amiens na severe Francúzska objavila bábka s menom Lafleur. Na internetových stránkach pre turistov sa o tejto bábke dozvedáme:

„Hrdina Lafleur sa narodil okolo roku 1811, vo štvrti Saint-Leu. Je odetý do tradičného obleku z červeného zamatu a nosí trojrohý klobúk. Lafleur má veselú, nespokojnú, dynamickú, nezávislú a vynaliezavú povahu. Jeho devíza veľa vypovedá o jeho charaktere: „Dobre piť, dobre jesť a nič nerobiť!“¹³²

Lafleur je marionetou vodenou zhora, pomocou tyče a lanka, ktorej sa v pikardskom nárečí hovorí „cabotan“. O jeho histórii existuje málo dostupných zdrojov, jeho tradícia je dnes už veľmi slabá. Pravidelne ho môžeme vidieť už len v divadle *Chés Cabotins* v Amiens.

Barbizier

Okrem Guignola a Lafleura sa na začiatku 19. storočia objavila ešte jedna bábka: Barbizier. Na oficiálnej internetovej adrese mesta Besançon sa o nej píše:

„Bábky... boli určené k hraniu Jasličiek: ľudovej miestnej drámy, ktorá pochádza z Vianoc Besançonu 17. storočia. Zobrazuje hlavne Barbiziera, vinohradníka zo štvrte Battant v Besançone. Tento, počas narodenia Ježiša, dáva na známosť božiemu dieťaťu, v nárečí, polemické udalosti, ktoré sa udiali v jeho mestečku.“¹³³

Aj Barbiziera môžeme dnes naživo pravidelne vidieť len v podaní jednej divadelnej skupiny, *Les Amis de Barbizier* v Besançone.

¹³² „Lafleur, le héros, est né vers 1811, à Saint-Leu. Habillé traditionnellement d'un costume de velours rouge et coiffé d'un tricorne. Lafleur est de tempérament gai, frondeur, dynamique, indépendant et débrouillard. Sa devise en dit long sur son caractère: "bien boire, bien manger et puis ne rien faire!“
http://www.infotourisme.net/circuit-touristique/somme/amiens-metropole-devoile-ses-secrets_190fra.html

¹³³ „Les marionnettes... étaient destinées à jouer La Crèche : c'est un drame populaire régional qui trouve sa source dans les Noëls bisontins du XVIIe siècle. Il met en scène principalement Barbizier, un vigneron du quartier Battant à Besançon. Celui-ci, lors de la naissance de Jésus, porte à la connaissance de l'enfant divin, en patois, les faits polémiques qui se sont déroulés dans sa cité.“
http://www.besancon.fr/index.php?p=619&art_id=1678

Lafleur a Barbizier vždy hovorili nárečím. Niektorí divadelníci sa domnievajú, že práve preto sa ich sláva nerozšírila ďalej. Spolok *Guignol du Parc Floral* v Paríži uvádza:

„Guignol prežil a preslávil sa vďaka rodinnému podniku založeného Mourguetom. Jeho história je dodnes obnovovaná jeho nasledovníkmi a všetkými bábkármi, ktorí si odovzdali toto úžasné povolanie „guignolistu“. Bol by mohol upadnúť vo folklóre, alebo dokonca v zabudnutí. Len si pomyslime na Lafleura, brilantnú bábkú z Pikardie, rovnako starú ako Guignol! Lafleur nikdy neprestal hovoriť pikardským nárečím a je tak málo známy na juh od Amiens...“¹³⁴

Niektorí Guignolovi európski kolegovia

Guignol je niekedy porovnávaný s bábkami iných európskych zemí. Jedná sa hlavne o bábkú Pulcinella, s ktorej francúzskej verzii spočiatku vystupoval Guignolov tvorca Laurent Mourguet a o anglického Puncha.

Pulcinella, Taliansko

Mesto Acerra, kde sa mal Pulcinella prvý krát objaviť, o svojom divadelnom hrdinovi uvádza¹³⁵, že pravdepodobne vznikol už okolo roku 1300, aj keď sa obvykle traduje, že to bolo až začiatkom 16. storočia. Pulcinella má malé oči a na hornej časti tváre nosí masku s veľmi dlhým a ostrým nosom. Vyznačuje sa piskľavým hlasom, ktorý bábkoherci dosahovali pomocou malého nástroja podobného písťalke, ktorý sa vkladá do úst. Pôvod jeho mena je neznámy, existuje veľa sporných verzií. Je jednou z najznámejších postáv Commedie dell'Arte, talianskeho ľudového divadla 16. storočia. V hrách sa vždy staval na stranu neapolského ľudu, ktorý sa vraj vždy vedel z úsmevom vynajst' aj v najťažších situáciách. Istú dobu bol známy tiež vo Francúzsku, kde mal pozmenené meno na „Polichinelle“, a v iných krajinách Európy. Jeho postava bola inšpiráciou pri vzniku niekoľkých národných bábok v iných štátoch. Po rozšírení francúzskych bábok mu však ostala len úloha uvádzača predstavení. Dnes sa vo francúzskych divadelných hrách

¹³⁴ „Guignol a survécu et il s'est popularisé grâce à l'entreprise familiale créée par Mourguet. Son histoire est encore perpétuée aujourd'hui par ses descendants et par tous les marionnettistes qui se sont transmis cette fabuleuse vocation d'être "guignoliste".

Il aurait pu sombrer dans le folklore, voire dans l'oubli. Que l'on songe à Lafleur, une brillante marionnette de Picardie aussi ancienne que Guignol! Lafleur n'a jamais cessé de parler picard et on connaît si peu son nom au sud d'Amiens...“, http://www.guignol-parcfloral.com/histoire_3.html

¹³⁵ <http://www.comune.acerra.na.it/pagina.php?id=54>

objavuje výnimočne. Jeho maska sa však dodnes objavuje na každoročných tradičných karnevalových sprievodoch v talianskych mestách.

Punch a Judy, Anglicko

Talianski herci Commedie dell'Arte často so svojimi bábkami cestovali po Európe a predvádzali svoj umelecký talent. Jenryk Jurkowski¹³⁶ píše, že často prichádzali do Londýna, kde predvádzali jednoduché hry, ktoré často končili bitkami palicou. Punch a Judy podľa neho znamenajú novú etapu Commedie dell'Arte; citové problémy a vzťahy prestávajú byť hlavnou témou hier a do popredia sa dostávajú problémy, ktoré sa takmer zákonite riešia bitkou. Punchovo meno je pravdepodobne skratkou odvodenou od anglickej verzie mena Pulcinella – „Punchinella“. O Punchovi Jurkowski¹³⁷ ďalej zmieňuje, že v jeho srdci sa miesi láska s nenávisťou. Keď niekto útočí na jeho ego, vie byť veľmi krutý. Neváha zabiť všetkých, ktorí mu protirečia, vrátane svojej ženy Judy. Punch sa vysmieva štátnym úradom a inštitúciám a ich zástupcom.

Petruška, Rusko

Opäť Jurkowski¹³⁸ uvádza, že Petruška sa v ruskom bábkovom divadle objavil okolo roku 1840. Petruška je v neustálom konflikte so svojim okolím a všetko rieši pomocou palice. Historici sa domnievajú, že v prvých rokoch svojej existencie kritizoval ruský politický systém, po roku 1917 sa to však zmenilo a bábka začala byť naopak využívaná k boju proti triednym nepriateľom. Dnes je, podobne ako ostatné národné bábkky, postavou v detských hrách.

¹³⁶ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 58.

¹³⁷ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 61.

¹³⁸ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 65.

Kašpárek, Česká republika

O Kašpárkovi sa od Jurkowského dozvedáme: „Kašpárek sa objavuje až v 19. storočí, ako nemecký Kasperle.“¹³⁹ V Nemecku bol totiž dovtedy ľudovou bábkou Hanswurst. Jurkowski ďalej uvádza, že „Kašpar alebo Kašpárek zostáva blízky tradícii nemeckého Hanswursta, a, ako on sa na začiatku nachádza v rozpore so svojím zamestnávateľom, čím zastupuje záujmy ľudu.“¹⁴⁰ Kašpárek dodnes vystupuje v početných detských hrách a má za sebou obdivuhodný repertoár.

Z ďalších národných bábok môžeme spomenúť španielskeho Dona Cristobala, maďarského Viteza Laszla, belgického Jana Klassena, gréckeho Karaghiozisa alebo portugalského Doma Roberta. Takmer všetky známe národné bábkky v dobe svojho vzniku reagovali na aktuálnu spoločenskú situáciu. S postupom času sa viac či menej úspešne prispôbovali jej daniu a náladám a stávali sa šíriteľmi divadelnej kultúry. Pri predsatvení sa dodržiavala základná osnova vopred dohodnutého scenára, zvyšok bol improvizovaný. Národné bábkky majú tiež spoločné to, že na počiatku boli určené predovšetkým dospelému publiku, neskôr sa stali bábkami pre deti.

¹³⁹ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 181.

¹⁴⁰ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 182.

Guignol očami súčasných francúzskych bábkárov

Ako sme už spomínali, spoločnosť *THEMAA*, *Národná asociácia bábkových divadiel a pridružených umení*, zoskupuje približne 220 frankofónnych bábkárskych spoločností a ďalších, s bábkárskym umením spojených umelcov. Pri mojom prieskume vyšlo najavo, že vo Francúzsku je len málo bábkových divadiel, ktoré pracujú s bábkou Guignol.

Odpovede a reakcie bábkových divadiel na lyonskú bábkú by sme mohli rozdeliť do niekoľkých skupín.

Umelci lyonských bábkových divadiel Guignola považujú za čosi veľmi vlastné. Vo svojich komentároch často zdôrazňovali, že Guignol je predovšetkým Lyončanom a že jediný pravý Guignol sa nachádza v Lyone.

Divadelníci scén mimo Lyonu, ktorí tvoria predstavenia s bábkou Guignol sú si tiež dobre vedomí toho, že báбка pochádza z Lyonu. Do svojich predlôh sa snažia aspoň občas zakomponovať niekoľko slov lyonského nárečia alebo zmienku o Lyone. Predstavenia s Guignolom hrajú, pretože ju nepovažujú len za symbol Lyonu, ale celého Francúzska. Hovorí, že ich Guignol nehovorí lyonským nárečím práve kvôli tomu, aby jej všetci rozumeli a aby mohli ďalej šíriť jej kultúru. Vidia ho tiež ako univerzálnu bábkú, ktorá sa vďaka svojej dlhej prítomnosti na bábkovej scéne stala vo svojom svete autoritou. Je zaujímavé, že mimolyonskí bábkári sa dodnes niekedy stretávajú s nedôverou lyonských bábkárov. Guy Baldeta z divadla *Chignolo* pri Aix-en-Provence sa jedného dňa Jean-Guy Mourguet, vzdialený potomok Laurenta Mourgueta, opýtal: „A s vašim prízvukom chcete naozaj hrať Guignola?“. Pierre-Alain Rolle zo švajčiarskeho Fribourgu sa tiež stretol s niekoľkými negatívnymi ohlasmi na hru *Kde sme!* zo strany francúzskych „guignolistov“.

Niektoré divadelných spolkov sa ku Guignolovi vyjadrilo, ak keď ho v repertoári nemajú. Pán Pierre Gosselin z divadla *Bruit qui court* v Montpellier mi napísal: „Dnes už Guignol nie je reprezentantom bábkou vo Francúzsku, aj keď, podľa tradície, ho zaň ešte veľká časť publika stále považuje“. Divadelná skupina divadla *Théâtre T* z Paríža o Guignolovi hovorí: „Bábkou Guignolovho typu nehráme, ale obsadzuje dôležité miesto v histórii francúzskej bábkou a voči tomu sme vnímaví.“ Pán Martin Pfaehler z divadla *Les Copains de Pinocchio* so sídlom v pikardskom mestečku Baron sa vyjadril takto: „Myslím,

že Guignol má stále svoje miesto medzi francúzskymi bábkami, ale často sa stáva, že už to nie je on, kto je číslom jeden. Predstavenia a techniky sa rozvinuli a rozlíšili.“

Francúzske bábkové divadlo je dnes naozaj veľmi rozmanité. Okrem veľkej tradícii maňušiek sa v hrách objavujú najrôznejšie druhy bábok: marionety vodené zdola pomocou tyče, javajky, marionety vodené zhora pomocou nití alebo drôtov, celodrevené bábkky, tieňoherné bábkky, bábkky ľudskej a nadľudskej veľkosti, fluorescenčné bábkky, čiernodivadelné bábkky, mimické bábkky a tak ďalej. Divadlá experimentujú s miešaním rôznych štýlov; manipulátor bábkky sa často už neskrýva za kulisou, ale pohybuje sa s ňou po javisku. Tento moderný trend má mnohých odporcov medzi konzervatívnymi bábkármi. V posledných rokoch sa tiež zdokonalilo technické vybavenie divadiel, ozvučenie a osvetlenie scén. Výnimkou nie sú menšie špeciálne efekty, výbuchy a ohňostroje.

Záver

Ocitáme sa na konci štúdie, ktorá nám dala príležitosť priblížiť sa k bábke Guignol, k jej minulosti a prítomnosti.

Minulosť

Laurent Mourguet bol pri tvorbe svojich bábok zrejme vedený túžbou vytvoriť postavy, ktoré by prostredie, v ktorom žil, dokázalo prijať za svoje. Dnes by bol možno sám prekvapený, do akej miery sa mu to podarilo. Neznámy pôvod mena Guignol nič nemení na tom, že bábka je dodnes živá na niekoľkých stálych divadelných scénach, stala sa emblémom Lyonu a symbolom lyonských tradícií.

Bábke Guignol sme sa venovali hlavne z literárneho hľadiska. Musíme však mať na pamäti, že už len jej podoba tkáča hodvábu 19. storočia, s typickým oblečením, účesom a klobúkom vzbudzovala sympatie publika.

Texty improvizovaných hier pred cenzúrou v roku 1851 neexistujú. Môžeme si len domýšľať, že Guignol, podobne ako ostatné bábkypouličných divadiel, bol spočiatku stelesnením irónie a paródie, karikatúry a výsmechu. Zároveň bol bezpochyby súčasťou umenia, ktoré pod rúškou humoru a hry vyslovovalo najostrejšiu kritiku a znevažovanie. Aj preto ho postihla prísna kontrola zo strany štátu.

Po cenzúre sa objavili prvé písané hry divadla Guignol. Už zrejme nikdy sa nedozvieme, akými zmenami prešli pri prevode do písanej formy. Guignol vystupoval v hrách tradičného repertoáru, ktorý sa často inšpiroval už existujúcimi zápletkami Comedie dell'Arte, reagoval na dianie vo svojom okolí a divákovi prinášal aktuálne správy a klebety. Neskôr sa objavoval v paródiách na známe opery a rozprávkach.

Guignol rozpráva lyonským nárečím, ktoré mieša so slangom lyonských tkáčov hodvábu. Jeho jazyk ho ukotvuje v jeho remesle a zároveň sa stáva, spolu s jeho preslávenou palicou, najväčším zdrojom komična v hrách.

V tradičných hrách je Guignol napriek vyučenému remeslu tkáča takmer vždy nezamestnaný, alebo vykonáva nejaké provizórne povolanie. Trpí akútnym nedostatkom peňazí, má dlhy v obchode aj u vinára. Aj preto sa väčšina zápletiiek točí okolo peňazí a okolo toho, ako ich získať. Majiteľovi domu, v ktorom býva, sa vyhýba, rovnako ako všetkým žandárom, richtárom a sudcom. Ak sa k nemu priblížia, snaží sa im prejsť cez rozum slovnými hračkami, predstiera neporozumenie alebo klame; ak to nestačí, útočí

palicou. Jeho najväčšou nočnou morou je väzenie, najväčším snom stať sa majiteľom domu. Je bábkou, ktorej optimizmus, impulzívna povaha a vynaliezavosť večne zápasí s nešťastím a naivitou. V päťách mu je jeho nespokojná žena Madelon a večne opitý, dobrosrdečný kamarát Gnafron.

Prítomnosť

V súčasných hrách Guignol najčastejšie vystupuje v roli zabávača detí. Pri svojich nových dobrodružstvách v detských hrách sa táto lyonská bábka ocitá nielen vedľa princezien, stríg a drakov, ale aj v prítomnosti banditov, Supermanov, robotov, ktorí chcú zničiť zem, a sekretárok svojho zamestnávateľa. V mnohých hrách Guignol cestuje do exotických krajín, aby tam splnil nejaké veľmi dôležité poslanie. Objavuje sa tiež v hrách s výchovným charakterom. Stojí vždy na strane spravodlivosti a práva a trestá tých, ktorí ho porušujú. Už nehovorí lyonským nárečím. Parížske divadlá ponúkajú výlučne hry určené v prvom rade detskému publiku.

Dnes sa už zriedkavo Guignol odvažuje prejavovať svojho povestného buričského ducha a vervu. Niekedy sa mu to podarí v predstaveniach pre dospelých, ktoré pravidelne poriadajú len dve lyonské divadlá; častejšie odkrýva svoju niekdajšiu identitu v divadle Guya Baldeta, *Chignolo*.

V hre Louisa Calaferta *Jeden bohatý, traja chudobní* Guignol vystupuje ako krutý vykonávateľ pomsty. Útočí na tých, ktorí stoja za ľudským utrpením.

Philip Ségura ho vníma ako bábku, ktorá je stelesnením stále prítomného a skutočného mýtu a tiež bojovníkom; tento krát proti falošným vzorom a prázdny symbolom.

Pierre-Alain Rolle vytvoril bábku, ktorá sa od Guignola fyzicky líši, ale povahou je mu blízka. Jeho do súčasnej doby zasadený moderný hrdina Mr Spitch hovorí slangom mladých ľudí. Napriek siláckemu vystupovaniu je vnútri citlivý. Uvažuje tak, aby zo svojich rozhodnutí ťažil čo najviac pre seba; je však ochotný, keď niekto potrebuje jeho pomoc. Podobne ako Guignol, je veľmi chudobný, jeho budúcnosť je neistá a každý deň sa bije o svoju existenciu. Ešte otvorenejšie a agresívnejšie sa búri proti nástrojom moci svojej doby: abstraktnému a zároveň prázdny umeniu, drogám, extrémnej pravici, rasizmu, psychofarmakám a polícii. Niektoré z nich ale akceptuje, ako napríklad zvädzanie a peniaze. Hra *On est où*, kde Spitch vystupuje, je určená dospievajúcemu a dospelému publiku, podobne ako hry bábky Guignol v prvých rokoch svojho vzniku.

Regionálne bábkky, ktoré sa vo Francúzsku objavili približne v dobe Guignolovho zrodu, sa dnes takmer úplne vytratili. Mimo špecializovanej literatúry o nich ťažko nájdeme zmienku. Za to, že Guignol je živý až do dnešných dní, môžeme vzdávať vďaku piatim generáciám rodiny Mourguetovcov, ktorí s bábkou absolvovali početné turné. Fakt, že sa Guignol dostal do Paríža a upustil od lyonského prízvuku, sa možno tiež pričínal o to, že zostal dodnes v podvedomí divákov a milovníkov bábkového divadla.

Guignol je niekedy prirovnávaný k ostatným národným bábkam. Majú veľa spoločného, pretože väčšina z nich vznikla pod vplyvom Commedie dell'Arte. V rôznych štátoch sú však povahové rysy bábok rôzne.

Takmer všetci francúzski divadelníci vnímajú Guignola ako lyonskú bábku, ktorej umenie sa však rozšírilo do všetkých kútov Francúzska. Tí, ktorí ju vo svojom repertoári nemajú, ju však vnímajú už len ako symbol niečoho, čo sa objavuje už len kvôli dodržovaniu tradície.

Zdá sa, že dnes je už kapitola jarmočného a pouličného divadla, z ktorého Guignol vzišiel, uzavretá. Jarmočné a pouličné divadlo sa však stalo prameňom, z ktorého dodnes vyviera inšpirácia pre súčasných bábkarov. Guignol na tom bezpochyby má svoj podiel. Je zvláštne, že táto bábka, ktorá sa stala symbolom Lyonu a ktorá v roku 2008 završuje dvesté výročie svojej existencie, bola vytesaná rukami človeka v núdzi, ktorý nevedel čítať, ani písať.

Résumé (Slovensky)

Guignol, francúzska bábka narodená na začiatku devätnásteho storočia v rukách Laurenta Mourgueta, tkáča hodvábu nezamestnaného počas Revolúcie, oslavuje v roku 2008 svoje dvesté výročie existencie. Sprevádzaný svojou ženou, hašterivou Madelon, a svojím najlepším priateľom, opilcom Gnafronom, improvizujú komentáre k novinkám dňa, Guignol sa stal veľmi populárnym v celom Francúzsku. Na rozdiel od svojich kolegov z Comedie dell'Arte, sa dokázal priblížiť každodennému životu robotníckeho publika. Tradície ostatných francúzskych regionálnych bábok sa vytrácajú, Guignol sa stále pravidelne objavuje na pódiumoch francúzskych divadiel.

V mojej štúdiu som najprv vysvetlila pôvod a vývoj divadla Guignol. Tiež som sa pokúsila poodhaliť identitu a správanie lyonskej najznámejšej bábky v jednej z hier tradičného repertoáru, *Le Déménagement (Sťahovanie)*. Guignol tu vystupuje ako chudobný, nešťastný a nezamestnaný tkáč hodvábu, ktorý príde o bývanie, ak majiteľovi nezaplatí nájomné. Guignol sa nevzdáva, snaží sa udržať si právo zostať v byte slovami, a keď nepomáhajú, tak aj bitkou úradníkov. Guignolove predstavenia sú komédiami, ale majú tiež sociálny odkaz.

Existuje niekoľko publikácií ohľadne Guignolovej histórie, ale ani jedna z nich nestavia Guignola do kontextu iných bábok francúzskeho moderného divadla. Preto som, po pohľade do Guignolovej minulosti, pokračovala hľadaním Guignolovho miesta v súčasnom divadle. Oslovila som 182 bábkárske spoločnosti. Zistila som, že len niekoľko špecializovaných divadiel ponúka publiku hry, kde vystupuje Guignol. Väčšina z nich je určená deťom. Len dve lyonské divadlá pravidelne, raz mesačne, poriadajú predstavenia pre dospelých, v ktorých Guignol reaguje na novinky svojho mesta alebo krajiny.

Guignol sa zriedkavo objavuje v menej obvyklých hrách. V Baldetovom vnímaní je veľmi provokatívny, v Calafertovom absurdnom predstavení *Jeden bohatý traja chudobní* trestá autority a v Segurovej hre *Blabla alebo ako vyrobiť človeka* zosobňuje ohrozený mýtus. Guignol tiež inšpiroval švajčiarskeho umelca Pierra-Alaina Rolla k vytvoreniu Mr Spitcha, nového, súčasného Guignola, ktorý reaguje na nové autority dnešných dní.

Résumé (English)

Guignol, a French puppet born in the early nineteenth century in the hands of Laurent Mourguet, a silk weaver often unemployed during the Revolution, celebrates in 2008 his bicentenary. Accompanied by his wife, cantankerous Madelon, and his best friend, drunkard Gnafron, improvising commentaries to the news of the day, he became very popular all over the France. Unlike his colleagues of Commedia dell'Arte, he was close to the daily lives of his working-class audience. In contrast to other regional puppets, Guignol still appears regularly on stages of French theatres.

In my study, I have first explained the origine and the evolution of the Guignol theatre. I have as well tried to show the identity and the behaviour of the Lyon most famous puppet, in one of the traditional pieces, *Le Déménagement (Moving)*. Guignol appears to be here a poor, unhappy and unemployed silk weaver, who will lose his apartment, if he does not pay the rent to his landlord. Anyway, he does not surrender, and tries to keep the right to live in his flat by words, and when this does not help, by beating the authorities. Guignol's show is a comedy, but it also has a social message.

There are a few publications regarding Guignols history, but none of them shows Guignol in the context of the other puppets in French modern theatre. That is why, after a look at Guignol's history, I continued with Guignol's position in the contemporary theatre. I have contacted 182 puppet companies. I have found out that only a few specialized theatres offer Guignol shows to their audience. Most of these are geared towards children. Only two Lyon theatres offer regular Guignol shows for adults, once a month, during which Guignol reacts to the news of his city or country.

Rarely, Guignol appears in less common plays. He is very provocative in Baldet's perception, punishes authorities in Calaferte's absurd performance *One rich three poors* and represents a myth in danger in Ségura's play *Blabla or how to make a man*. Guignol has as well inspired a Swiss artist, Pierre-Alain Rolle, to create Mr Spitch, a new, contemporary Guignol, who reacts to the new authorities of our days.

Résumé (Français)

La marionnette lyonnaise, Guignol, fête en 2008 son bicentenaire. L'origine de son nom restera probablement obscure à jamais; on sait pourtant que Guignol a été créée par Laurent Mourguet, un canut mis au chômage par la Révolution, reconverti en marchand forain, arracheur des dents et marionnettiste. Inspiré par la Commedia dell'Arte, il crée Guignol pour attirer et distraire ses clients. Plus proche des gens que les marionnettes italiennes, ce petit personnage courageux, bien français et lyonnais, est très bien accueilli par le public ouvrier, qui s'identifie facilement à son esprit frondeur et aime son bâton. Guignol commente les affaires de la ville et prend le parti du peuple et des ouvriers, contre la maréchaussée, les propriétaires et les autorités.

C'est la censure du Second Empire en 1851 qui oblige les marionnettistes à écrire les textes des pièces. C'est donc grâce à elle que les premiers scénarios des textes se sont conservés. Malgré la censure, la gloire de Guignol pénètre bientôt dans les salons de la bourgeoisie. Guignol s'adapte, au fur et à mesure, à des conditions et à des milieux nouveaux. Pierre Rousset joue avec Guignol les parodies des célèbres opéras de l'époque. D'autres écrivent des féeries. Cette évolution n'est pas surprenante. Henryk Jurkowski écrit:

„Quand la force d'un personnage-type est épuisée, on lui fait en général jouer d'autres personnages pour prolonger son existence. C'est ce qui était arrivé à Pulcinella, Polichinelle, Punch et c'est ce qui advient à Guignol dans les années quatre-vingts.“¹⁴¹

Cinq générations de la famille Mourguet et d'autres artistes fascinés par la marionnette lyonnaise la font connaître à toute la France. Mais, en sortant de la ville de Lyon, Guignol perd souvent son impertinence. A Paris, il n'est plus qu'une marionnette pour le jeune public.

Plusieurs études ont été publiées sur l'histoire de cette marionnette emblématique lyonnaise. Elles essaient de retracer ses origines et son chemin. Aucune, pourtant, ne s'efforce de reconstituer l'image du Guignol actuel, toujours présent sur les scènes des théâtres et ne se demande quel est son rôle dans les pièces modernes. Voici donc l'objet de mon étude.

¹⁴¹ Henryk Jurkowski, *Ecrivains et marionnettes*, Editions Institut International de la Marionnette, 1991, s. 195.

Je l'ai commencée par un éclaircissement des origines de la marionnette, en expliquant les circonstances de sa naissance et en décrivant son répertoire traditionnel, afin que le lecteur puisse mieux imaginer le long chemin qu'elle a parcouru jusqu'à nos jours. J'ai ensuite analysé quelques aspects de la pièce classique du répertoire traditionnel, *Le Déménagement*, pour montrer au lecteur, de très près, les pensées, la langue, le caractère et le comique du théâtre Guignol traditionnel. Nous y avons vu un Guignol au début malheureux, poursuivi par la malchance, qui risque de perdre son logement. Sa femme Madelon le réprimande, son fidèle ami Gnafron le console. Malgré son mauvais sort, Guignol défend ce qui, à son avis, lui appartient: le droit de rester dans son appartement, même s'il doit neuf termes au propriétaire. Il se sert du bâton pour „restaurer la justice“ et frappe le juge, le bailli, le propriétaire et les gendarmes, selon lui coupables de sa situation déplorable. Mais grâce à sa bonté (il a sauvé trois hommes qui se noyaient) et à la coïncidence, tout se termine bien. Guignol devient même propriétaire de la maison.

Après ce regard sur l'histoire de Guignol et de son théâtre, je me suis concentrée sur les pièces actuelles. Pour déterminer le rôle de Guignol dans les pièces modernes, j'ai contacté 182 compagnies de marionnettistes. Ce sondage a beaucoup contribué à mon étude sur la position de Guignol dans le théâtre contemporain. Il est rare qu'une compagnie de théâtre ait le personnage de Guignol dans son répertoire et joue, de temps en temps, des spectacles avec lui. Les théâtres de Guignol sont tous des théâtres spécialisés.

J'ai aussi appris que la majorité des théâtres de marionnettes n'ont pas le personnage de Guignol dans leur répertoire et que seulement vingt théâtres environ jouent des spectacles avec Guignol, dont dix à Paris ou en banlieue parisienne. Mon sondage a aussi montré que les pièces des théâtres parisiens sont toutes destinées aux enfants, même si, par euphémisme, elles sont appelées „spectacles tout public“. Dans ces contes de fées récentes, à Paris et même ailleurs en France, Guignol se retrouve parmi de nombreux personnages divers, souvent très modernes: animaux, princesses, rois, sorcières, voleurs, bandits, policiers, etc. Il voyage aux pays exotiques et apparaît dans les pièces qui doivent instruire et éduquer les enfants. Il a délaissé le parler lyonnais et son métier de canut ou d'ouvrier. A l'extérieur de Lyon, les pièces du répertoire classique sont très rares. Dans la majorité des théâtres, Guignol est donc un personnage pour le jeune public, qui doit, avant toute chose, amuser ou instruire les enfants.

A Lyon, il y a 4 théâtres qui jouent régulièrement des pièces de Guignol. A la différence des scènes du reste de la France, il est possible d'y assister aux pièces du répertoire traditionnel, destinées aux enfants. Seulement deux théâtres lyonnais, *Théâtre Guignol de Lyon* et *La Maison de Guignol*, organisent régulièrement des spectacles pour adultes. Il s'agit souvent d'une soirée où les acteurs jouent d'abord un impromptu d'actualité, ensuite une pièce du répertoire traditionnel et enfin racontent l'histoire de Guignol. Le public des théâtres pour adultes est formé surtout des touristes. Il semble donc que la majorité des marionnettistes, lyonnais ou non, réussissent peu à attirer le public adulte local. Dans le répertoire traditionnel ou non, ce n'est que pour les enfants que Guignol est un héros. Cela est peut-être dû au fait qu'on n'associe plus, aujourd'hui, marionnettes et adultes. On pourrait dire que Guignol n'est pas assez convaincant pour les adultes, qui ont, aujourd'hui, bien d'autres sources de divertissement que le théâtre des marionnettes. Ils n'arrivent pas à s'identifier à ce petit pantin qu'ils connaissent de leur enfance. Ils ne le regardent plus comme leur porte-voix, ils sont libres de manifester librement leurs opinions.

Il y a, pourtant, quelques marionnettistes qui ont eu l'idée d'intégrer Guignol dans un spectacle pour adultes, non-typique pour Guignol. Ainsi Louis Calaferte fait recours à lui dans sa pièce *Un riche trois pauvres*, pour donner à Guignol le rôle de celui qui punit, avec le bâton, d'une manière très cruelle, les autorités responsables pour la souffrance des hommes.

Philip Ségura perçoit la marionnette lyonnaise comme un mythe incarnant les valeurs traditionnelles, menacées par la „fabrication“ des hommes superficiels et vides.

Pierre-Alain Rolle du théâtre *Guignol à Roulettes* s'est inspiré de Guignol pour créer un „nouveau zéro des temps modernes“, Mr Spitch. Cet adolescent joyeux, tout à fait ancré dans le présent par sa langue actuelle et par son comportement, diffère de Guignol par son apparence. Pourtant, il se rapproche de lui par son esprit frondeur. Il réagit, comme Guignol des pièces traditionnelles, aux autorités de son époque: l'art abstrait, la drogue, la drague, la police, le racisme etc.

La tradition des spectacles des marionnettes régionales françaises, contemporaines de Guignol, comme Lafleur ou Barbizier, est faible, presque inexistante. Ses homologues étrangers ont connu un sort similaire à celui de Guignol: après une période de la gloire, où ils représentaient les petites gens contre l'autorité et l'injustice, ils sont devenus des

marionnettes nationales et font aujourd'hui partie du répertoire pour les enfants. La majorité des marionnettistes français perçoivent Guignol comme une marionnette importante pour son époque, qui a connu la gloire au niveau national et qui est toujours présente dans le théâtre contemporain, même si elle est devenue un spectacle pour enfants. Ceux qui créent ou jouent des spectacles pour Guignol aujourd'hui, essaient de continuer la tradition. Pour certains, c'est plus qu'une tradition; c'est une vocation toujours renouvelée, qui fait vivre (et non seulement commémorer) Guignol.

Obrazová príloha

Obr. 1. Gnafron, Madelon a Guignol. Pôvodné bábky z dielne Laurenta Mourgueta, zachované v Musée de Gadagne v Lyone.¹⁴²

Obr. 2. Guignol a bosorka v jednom z predstavení spolku Zonzons.¹⁴³

¹⁴² [online]. [cit. 2008-08-20]. Dostupné z <<http://www.museegadagne.com/collections/marionnettes/guignol.html>>

¹⁴³ [online]. [cit. 2008-08-20]. Dostupné z <http://www.culture.lyon.fr/culture/sections/fr/theatre/nos_dossiers/guignol_et_marionnettes>

Obr. 3. Guy Baldet z divadla *Chignolo* a jeho Guignol.¹⁴⁴

Obr. 4. Mr Spitch a jeho tvorca Pierre-Alain Rolle.¹⁴⁵

¹⁴⁴ [online]. [cit. 2008-08-20]. Dostupné z <<http://www.theatre-chignolo-guignol.com/html/photos.html>>

¹⁴⁵ [online]. [cit. 2008-08-20]. Dostupné z <<http://www.guignol.ch/spectacles/spitch/complet.pdf>>

Bibliografia

Odborná literatúra

DE VISAN, Tancrède. *Le Guignol lyonnais*. Romagnat: Editions Gérard Tisserand, 2004.

FOURNEL, Paul. *L'Histoire véritable de Guignol*. Paris-Genève: Slatkine, 1981.

GODART, Justin. *Guignol et l'esprit lyonnais*. Lyon: Editions Rey, 1909.

JURKOWSKI, Henryk. *Ecrivains et marionnettes*. Editions Institut International de la Marionnette, 1991.

Divadelné hry

CALAFERTE, Louis. *Un Riche Trois Pauvres*. In *Les Pièces baroques II*. Editions Hesse, 2004.

JOSSERAND, Louis. *La Leçon de Musique*. In *Théâtre de Guignol*. Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

ONOFRIO, Jean-Baptiste. *La racine merveilleuse*. In *Théâtre de Guignol*. Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

ONOFRIO, Jean-Baptiste. *Le marchand de veaux*. In *Théâtre de Guignol*. Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

PELLISIER, Emile. *La Brouille*. In *Théâtre de Guignol*. Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

TARDY, Tony. *Commerce dangereux*. In *Théâtre de Guignol*. Société des Amis de Guignol, Camus et Carnet, 1929.

VALLERANT, Jacques. *Récits et Contes Populaires de Lyon, Réunis par Jacques Vallerant chez les Canuts*. Gallimard, 1978.

Časopisy

DUPUY, Georges. Valet de maître de Guignol. *L'Express*, 1998, č. 1.

SAUNIER, Pierre-Yves. De la poupée de bois à l'emblème patrimonial: Guignol de Lyon. *Le Monde Alpin et Rhodanien*, 1993, č. 3/4, s. 57-88.

ST-HILAIRE, Jean. Le Guignol du Chignolo: 190 ans et pas une ride !, *Le Soleil*, 22.7.2000.

Elektronické dokumenty

BERGSON, Henri. Le Rire. [online]. [cit. 2008-06-19]. Dostupné z <http://classiques.uqac.ca/classiques/bergson_henri/le_rire/Bergson_le_rire.pdf>

Lafleur. [online]. [cit. 2008-08-10]. Dostupné z <http://www.infotourisme.net/circuit-touristique/somme/amiens-metropole-devoile-ses-secrets_190fra.html>

Les chemins de la gloire. [online]. [cit. 2008-08-10]. Dostupné z <http://www.guignol-parcfloral.com/histoire_3.html>

Le théâtre populaire des marionnettes. [online]. [cit. 2008-08-10]. Dostupné z <http://www.besancon.fr/index.php?p=619&art_id=1678>

Notre But. [online]. [cit. 2008-03-30]. Dostupné z <<http://amisdeguignol.free.fr/index.html>>

Polichinelle. [online]. [cit. 2008-04-07]. Dostupné z <<http://www.le-sourire-de-pierrot.com/histoire3.html>>

Pulcinella e la sua maschera. [online]. [cit. 2008-08-10]. Dostupné z <<http://www.comune.acerra.na.it/pagina.php?id=54>>

Texte. [online]. [cit. 2008-07-17]. Dostupné z <<http://www.guignol.ch/spectacles/spitch/texte.pdf>>

Obsah

ÚVOD	1
OKOLNOSTI VZNIKU A HISTORICKÝ VÝVOJ DIVADLA GUIGNOL	4
PŮVOD MENA GUIGNOL	4
VZNIK BÁBKY GUIGNOL	5
AKO TRADIČNÝ GUIGNOL VYZERÁ	6
PRAVIDELNÉ PREDSTAVENIA A ĎALŠÍ VÝVOJ	7
PUBLIKUM	10
GUIGNOL V TRADIČNÝCH HRÁCH	12
TYPY TRADIČNÝCH HIER	12
<i>Pôvodné, tradičné hry</i>	12
<i>Rozprávky</i>	13
<i>Paródie</i>	13
JAZYK TRADIČNÝCH HIER – TKÁČSKE A LYONSKÉ NÁREČIE	14
<i>Tkáčske termíny a skomolené slová</i>	14
<i>Lyonské nárečie</i>	15
TÉMY TRADIČNÝCH HIER	17
SŤAHOVANIE	18
<i>Stručný dej</i>	19
<i>Moc a rola náhody</i>	19
<i>Zdroje komična</i>	22
<i>Osobnosť a rola bábký Guignol</i>	26
<i>Ďalšie bábký</i>	30
GUIGNOL V SÚČASNÝCH HRÁCH	33
NAJČASTEJŠIA PODOBA GUIGNOLA V SÚČASNÝCH HRÁCH	33
<i>Francúzske divadelné spolky mimo Lyonu</i>	33
<i>Divadelné spolky v Lyone</i>	38
MENEJ OBVYKLÁ PODOBA GUIGNOLA V SÚČASNÝCH HRÁCH	42
<i>Guy Baldet, Théâtre Chignolo, Le Puy Sainte Réparate</i>	42
<i>Louis Calaferte: Jeden bohatý, traja chudobní</i>	45
<i>Philip Ségura, Philippe Pasquini: Blabla alebo ako vyrobiť človeka</i>	47
<i>Pierre-Alain Rolle: Kde sme!</i>	48
GUIGNOL V KONTEXTE INÝCH DOBOVÝCH BÁBOK	58
GUIGNOLOVI FRANCÚZSKI SÚČASNÍCI	58
<i>Lafleur</i>	58
<i>Barbizier</i>	58
NIEKTORÍ GUIGNOLOVI EURÓPSKI KOLEGOVIA	59
<i>Pulcinella, Taliansko</i>	59
<i>Punch a Judy, Anglicko</i>	60
<i>Petruška, Rusko</i>	60
<i>Kašpárek, Česká republika</i>	61
GUIGNOL OČAMI SÚČASNÝCH FRANCÚZSKÝCH BÁBKÁROV	62
ZÁVER	64
MINULOSŤ	64
PRÍTOMNOSŤ	65
RÉSUMÉ (SLOVENSKY)	67
RÉSUMÉ (ENGLISH)	68
RÉSUMÉ (FRANÇAIS)	69
OBRAZOVÁ PRÍLOHA	73
BIBLIOGRAFIA	75

